

MISSZIÓI LAPOK.

(KÜLMISSZIÓ.)

Evangélikus egyházi, bel- és külmisziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihez a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendők.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

Te pedig azokat szóljad, amik az egészséges tudományhoz illenek. Hogy a vén emberek józanok legyenek, tisztességesek, mértékletesek; a hitben, szeretetben, türebben épek. Hasonlóképen a vén asszonyok szentekhez illő magaviseletűek legyenek, nem patvarkodók, nem sok borivás rabjai, jóra oktatók; hogy megokosítsák az ifju asszonyokat, hogy férjüket és magzataikat szeressék, legyenek mértékletesek, tiszták, háziasak, jók, férjöknek engedelmesek, hogy az Isten beszéde ne káromoltassék. Tit. 2, 1—5.

Az apostolnak e helyen adott utasításai a lelki pásztorkodás nagy és nehéz munkájára nézve jelentős ujjmutatások. Sokan azt állítják, hogy a lelkész csak bünbánatot s a Krisztusban való hitet hirdessen, s nem helyeselik, ha beleavatkozik az emberek személyes viszonyaiba és befolyásolni engedi magát a kor eseményeitől. De Krisztus vallása nemcsak a belső ember ujjászületését munkálja, hanem az egész társadalmat is átalakítani, a természetet is megdicsőíteni akarja. Hiszen ezek sem közömbösek az emberre nézve; vallási tekintetben mindent a hithez való viszonya szerint kell mérlegelni. Azért azok is hamis uton járnak, kik a vallást csak a társadalmi erények sommájának tartják. Mi tudjuk, hogy hit nélkül ezek az erények csak oly virágok, melyek gyümölcsöt soha sem hoznak. A Krisztustól elszakadt tudomány is csak olyan, mint a fővényre épített és mázzal bekent ház.

Az apostol komolyan óvja Titust az ilyen tudománytól: *Te pedig azokat szóljad, melyek az egészséges tudományhoz illenek!* Szólj! — ugymond Pál apostol és nem: — Predikálj! Mert a következő követelmények közül többnek közvetlen személyes érintkezés útján jobban eleget lehet tenni, mint a szószékről. E

különbségtételt még ma is szem előtt kell tartani s épen ezért a jó lelkész tevékenységében nem pusztán a szószékre és oltárra szoritkozik. A templomban csak elhinti az Isten igéjének magvát. De a talaj, az emberi sziv megművelése, fogékonnyá tévése, az elhintett mag öntözése, gondozása, a nevelt palánták virágoztatása és gyümölcsöztetése már közvetlen, személyes érintkezést kíván meg. De azért a templomon kívül is a lelkész csak úgy beszéljen és úgy viselkedjék, mintha a szószéken, avagy az oltár előtt állna. Minden beszéde, tanítása és tanácsa az egészséges tudományhoz illő legyen s az Isten akarata iránti engedelmességhez vezessen.

Az apostol utasításai első sorban az öregekről szólnak, mivel ezektől függ leginkább a gyülekezet állapota. *A vén emberek legyenek józanok*, mindenféle aggodalmas szorgalmatoskodástól és nyugtalanító felindultságtól mentek, a multtól függetlenek, a jövő iránt bizalommal telvék s mindig elkészülvék az újra eljövendő Krisztus fogadására; *tisztességesek* szavakban és cselekedetekben, hogy meg ne rontsák a fiatalok előtt tekintélyüket; *mértékletesek*, hogy uralkodni tudjanak vágyaik felett. Midőn az évek gyarapodásával a testi erő hanyatlik s az érzékek eltompulnak, vajjon mi lehetne méltóbb kárpótlás, mint a belső embernek *hitben, szeretetben és türebben való épsége*, növekedése?

Épen ez áll a *vén asszonyokra* is, kiktől azt követeli az apostol, hogy *szentekhez illő magaviseletűek legyenek*. Már külső viseletükkel is mutassák, hogy belsejökben ujjászülettek a szentek örökségében való részvétel reménységére és méltókká lettek arra, hogy fehérben járjanak az Ur Jézussal. De a külső és belső szerves összeköttetésben álljon egymással; ne legyen a külső viselkedés csak álarc, mely mögött elvetemült lelkiület lappang. Az idősebb asszonyoktól azonban még egyebet is elvár az apostol: áldásos és termékenyítő befolyást a gyülekezetre. Azért ne legyenek *patvarkodók*, rágalmazók, amiáltal a keresztény szeretet és irgalmasság ellen vétenének s önmagukat sem ítélnék meg helyesen. Ennek okáért *ne legyenek sok borivás rabjai*. Nem általában a bor élvezetét tiltja meg Pál; csak mérsékletességre inti az asszonyokat; mert a részeges asszony még sokkal inkább méltó az emberek megvetésére, mint a részeges férfiú. Az idősebb asszonyoknak magasztosabb feladatuk van,

mint a testi élvezetekben való elmerülés: *jóra oktatók legyenek*. Őreájuk tartozik a fiatal nők nevelése, oktatása. Ezekkel a lelkész nem érintkezhetik oly bizalmasan, mint azt a jó lelkipásztorkodás sikere érdekében megkövetelné. A fiatal nőkkel való érintkezés mindig kényes természetű. Azért Pál apostol is, ki úgy ismerte az embereket, mint tán senki más, óvatosságra inti Titust; inkább vegye igénybe az öregebb asszonyok támogatását. Mily távol állott az apostol attól a féltékenységtől, mellyel később a klérus a laikusoknak működési körébe való beavatkozását nézte! Pedig tagadhatatlan, hogy a kereszténység romlása épen onnan indult ki, hogy *egy* rend magához ragadta az ismeret privilégiumát. Napjainkban újból találkozunk laikus ige hirdetőikkel. Vajjon elnyomni igyekezzünk-e ezeket? Ugy hiszem: ha a Krisztust hirdetik, inkább mint munkatársainkat üdvözöljük őket s velök karöltve munkálkodjunk Isten országának építése érdekében. Hiszen a lelkész maga nem orvosolhat meg minden bajt. Mily áldás ilyenkor, ha vannak, kik támogatják: tapasztalt matrónák, kik ott működnek, ahová a lelkész predikálása el nem hat. Vajha működésök a fiatalok javára szolgálna; ha úgy nevelnék az ifjabb nőket, amilyeneknek Pál apostol kívánja őket! Az apostol itt a keresztény nő ideálját rajzolja meg, mely után törekedni minden keresztényasszonynak szent feladata. Csak néhány vonást emel ki ebből az eszményképből, úgy azonban, hogy belőlük mégis kiolvasható a keresztény szellem eszközölte nagyszerű átalakulás. Minden erénynek alapját itt is a szeretet képezi: *a férjnek és magzatoknak szeretete*. A többi erény, a mértékletesség, tisztaság, jóság és engedelmesség ennek már természetes folyamánya. Szerető sziv kevésse beéri, képes legyőzni a benne netalán támadó bűnös hajlamokat, jól igazgatja a maga házát, nem úgy, mint a parázna asszony, kinek lábai nem maradhatnak meg a házban (Példab. 7, 11); emellett jótékonytságot gyakorol a szükölködőkkel s hogy az Isten beszéde ne káromoltassék, engedelmeskedik a férjnek, jól tudván, hogy az apostol hirdette szabadság nem jelenti a fékevesztett szabadosságot.

Pál apostol a nőket nem utalja nagy és fényes feladatok teljesítésére. A nők emancipációjáról itt szó sincs. Az igaz ugyan, hogy abból a szolgálai helyzetből, melyben a nők a pogányoknál

sinlődtek, kiemelte őket, de a gyülekezetben való nyilvános tanítást nem engedte meg nekik. Munkaterük a család, az a kis birodalom, melyben ők legyenek minden mindenben, kivéve a fenntartást és kormányzást. E téren folytatott munkásságuk oly nagy jelentőséggel bír, hogy a nők magaviseletén fordul meg a vallásról való ítélet. Sokan a vallást „asszonyok dolgá“-nak mondják. Vajha ugy viselkednének a keresztény nők, hogy magaviseletökkel a csufolódók fejére eleven szentet gyűjtenének!

S. J.

. . . Küzdelem az alkohol ellen . . .

„A bűn mindig ellentétet fejez ki Istennel szemben, vagyis önzés és világszeretet. Alakilag a bűn Isten parancsolatainak megszegésében, tárgyilag pedig az érzékiségnek a lélek felett való uralmában áll.“ Ilyenformán határozza meg a dogmatika a bűnt. Nem régebbe egy tekintélyes napilapban más elhatározást olvastam, mely előttem teljesen új volt. E meghatározás így hangzik: „A bűn nem egyéb süritett alkohalnál.“ Eleinte furcsának találtam, de minél többet gondolkoztam és olvastam, annál világosabb lett előttem ezen meghatározás igazsága. Isten parancsolatainak megszegése — bűn.

Majdnem a legtöbb esetben az alkohol okozza az isteni parancsolatok áthágását. Lehet, hogy sokan nem akarják ezen állítást elhinni. Tamás, a kételkedő, is csak akkor akart hinni, ha saját szemével látja a feltámadott Jézust. Manapság is sokan csak akkor hisznek, ha látják azt, amiről szó van. Fentti állításom bizonyítására két megbízható statisztikai kimutatást állítok a hinni nem akarók szeme elé. Az egyik kimutatást Everett amerikai miniszter készítette az 1860—70. években előállított s elfogyasztott alkohorról. E szerint 10 év alatt 3 milliárd és 600 millió dollár értékű alkoholt fogyasztottak Észak-Amerikában; ez 300,000 ember életébe került, minek következtében 100,000 gyermek a szegények házába, 150,000 ember pedig a börtönbe jutott. 2000 ember öngyilkos lett, 20,000 pedig özvegy, s egy millió árva. A másik statisztikai kimutatás Németország alkoholfogyasztásába s ennek következményeibe enged bepillantást. E szerint az 1908. évben 3 milliárd márka áru alkoholt fogyasztottak. 30 000 ember az iszákosok örültségébe esett. Kimutatták, hogy iszákosság az oka a gyilkosságok 46 %-ának, a betörések 50 %-ának, a testi sértések 75 %-ának és az erkölcstelen merényletek 75 %-ának.

Öngyilkosság, gyilkosság, lopás, sulyos testi sértés, erkölcs elleni merénylet stb. nem-e olyas valami, hol az érzékiség a lélek felett áll, nem-e bűn? S mi az oka? Az alkohol. A felsorolt esetekben tehát igen találó ama meghatározás, hogy a bűn nem egyéb, mint süritett alkohol.

Aki hitetlenül fejét rázza, ha azt állítja valaki, hogy az isteni parancsolatok áthágását legtöbb esetben az alkohol okozza, az tekintsen a felemlített két statisztikai kimutatásra, akkor el fogja hinni, ha ugyan látószemekkel látni akar.

Azonban ha nem akar valaki hinni az itt felsorolt adatokban s nem hajlik meg a számok megdönthetlen sulya előtt, ám vessen maga egy tekintetet a körülötte nyüzsgő embertömegre. Nézzen be a gazdagok palotáiba s a szegények viskóiba s azt fogja látni, hogy gazdag és pór rabja az alkoholnak. Menjen el a műveltekhez s a közönséges mezei, vagy gyári munkásokhoz, mindenütt találkozhatik az alkohollal. Nézze a művelt európaiakat, vagy a féligvad négereket s indiánokat, az ó és újvilág egyaránt hódol az alkoholnak. Ez a szomorú való.

Ismerek olyan községet, nem egyet, hol a felnőttek egymással versenyt isznak; hol a szüreteléstől a nyári munka beálltáig egyebet sem tesznek, minthogy ma ennek, holnap meg amannak a borát kóstolják. Ismerek gyülekezetet, hol az egész család, a nagyapától fogva az unokáig naponta részeg; hol a feleség nem vethet a férj szemére semmit, mert jó maga is részeges; hol apa s fiu részegségükben késsel mennek egymásra; hol jómódu gazdák egy hold földet a másik után kénytelenek eladni, mert a bor vagy pálinka mellett dobzódnak éjjel nappal. Csoda-e, ha ilyen gyülekezetek hasonlítanak a lejtőn lefelé guruló kőhöz? Ismerek tanítókat, tanárokat s lelkészeket, kik rabjai az alkoholnak és ezt tanítványaik, hiveik is jól tudják, mert naponta látják. Hogyan nevelhetik s mivé nevelhetik ezek a reájok bizott lelkeket? Nem égbekiáltó bünt követnek-e el?

Aki nem akarja hinni, hogy az emberek tényleg rabjai az alkoholnak, az figyelje meg őket különféle alkalmakkor, különféle időben. Dr. Bunge azt írja erre vonatkozólag: „Az emberek a viszontlátás örömeire isznak; de ha elválnak egymástól, akkor is isznak néhány bucsupohárt. Isznak mikor éheznek, hogy csillapítsák éhségüket, de viszont akkor is isznak, ha jóllaktak, hogy étvágyuk legyen. Isznak, ha fáznak, hogy az ital melegítse őket, s isznak, ha nagy meleg van, hogy az ital lehűtse őket. Isznak, hogy ne legyenek álmosak, s isznak, hogy jól tudjanak aludni. Isznak mikor szomorognak, s isznak ha vigak. Isznak a kereszteléskor s isznak a temetéskor. Isznak, hogy feledjék a bűt, bánatot, s isznak mert örülnek az életnek. Azt látjuk, hogy minden alkalommal isznak, isznak.“

Aki ezt nem látja, az igazán vak. Ha pedig látja, akkor el is kell neki hinnie, hogy a legtöbb ember az alkohol rabja. Ha őszinték akarunk lenni s nem akarjuk magunkat ámitani, akkor be kell vallanunk, hogy az alkohol e világ ura. Nagyon szépen jellemzi egy keresztény kaffer az alkohol romboló működését, melyet a Sátán szolgálatában kifejt. A Sátán összehívta szolgálait, hogy megjutalmazza azt, ki legtöbb embert juttatott a Sátán hatalmába. Megjelent előtte a „Láz“, a „Sorvadás“, az „Orkán“, az „Éhínség“, a „Szerencsétlenség“ és a „Háború“. Elmondták, mily óriási embertömeget pusztítanak el évente. Az „Alkohol“ is elsorolta tetteit. Elmondta, hogy a munkabíró férfiakat igája alá hajtja, hogy sok ifjút és

leányt megfoszt becsületétől; hogy a gyermekeket korán szoktatja hozzá az italhoz; hogy a börtönökben synlódó rablókat s gyilkosokat ő juttatta oda; hogy ő növeli óriási módon az elmebetegek és öngyilkosok számát; hogy a nyomoruságot, szegénységet, civakodást ő viszi a családokba; hogy a biblia helyett pálinkásüveget ad az emberek kezébe. A jutalom természetesen az „Alkohol“-é lett.

Ha ez igazán csak elbeszélés, csak kép volna! De ez a kép a valóság után van festve!

De talán mégis van az alkohol élvezésének valami jó oldala? Sokan állítják, hogy a fáradt testnek új erőt, a fáradt agynak kitartást kölcsönöz. Nézzük közelebbről, hogy igaz-e az? Hennig mondja, hogy a fiziológia újabban kimutatta, hogy az alkohol élvezete a szervezetre *bénítőlag* hat és a *szívverést*, valamint a vérkeringést *meggyorsítja*. Ebből a két jelenségből magyarázhatók a részegség egyes jelei. Az alkohol élvezete után bizonyos melegség ömlik végig a testen s azon finom idegek, melyek az embert arra teszik képessé, hogy figyeljen, megbénulnak bizonyos mértékben; orcái kipirulnak. Ha az ivás folytatódik, akkor a tekintet kezd merev lenni, a nyelv nehezen forog, a járás ingadozóvá lesz, a kéz reszket; mindez bénulási jelenség. Ha az éhség érzete is eltűnik az alkohol élvezete után, ekkor szintén nem más, mint azon idegek megbénulása, melyek az éhség érzetét keltik. Hogy alkohol élvezése után a fáradt erősebbnek érzi magát, az is onnan van, hogy azon idegek, melyek a fáradság érzetét keltik, megbénulnak.

Hogy az alkohol tényleg bénítőlag hat, azt talán mindenki tapasztalhatta már önmagán. Hiszen ha csak egy kis bort iszunk, már is érezni lehet bénító hatását az agyban.

Hogy az alkohol a szívverést és vérkeringést gyorsítja, azt mutatja az a különös betegség, mely Bajorországban, de különösen Münchenben észlelhető. E betegség neve „Sörsziv“. Ugyanis Münchenben nem ritkaság, hogy egy ember naponta megiszik 10—16 liter sört. Ez a túlsok alkohol a szívet gyorsabb működésre kényszeríti, minek következtében kitágul mindaddig, míg épen még egyszer akkora lesz, mint volt azelőtt. Ha már nem tud tovább tágulni, akkor megbénul s az erős, egészségesnek látszó ember a halál fia.

Amint látjuk, az alkohol a testet nem erősíti, hanem gyengíti, a gyomrot, szívet, vesét s az idegeket megtámadja, megbénítja. A testnek ellenálló képességét pedig szintén csökkenti,

Bebizonyított tény, hogy azon turisták, kik nem isznak szeszes italt, sokkal kitartóbbak, mint azok, kik isznak.

Az angol hadseregben tapasztalták az aschanti háboru alkalmával, hogy azon katonák, kik antialkoholisták, sokkal jobban kibírták a nehéz menéseket s megerőltető szolgálatot, mint a többiek, kik naponta bizonyos mennyiségű bort kaptak.

* Az sem áll, hogy az északi országokban a nagy hideg miatt kell alkoholt élvezni. Ezt megcáfolták a sarkutazók, kik nagyon sokat fáradtak s még sem használtak alkoholt. Az angol életbiztosító társaságok kedvezőbb

biztosítási feltételeket nyújtanak az antialkoholistáknak, mint a többieknek. Ezen társaságok azt is megállapították, hogy az antialkoholisták átlag hosszabb életűek, mint a többiek, még ha azok mértékletesen is élnek.

Tehát látjuk, ha látni akarjuk, hogy az alkohol tulságos élvezete árt a testnek; vajjon akkor nem árt-e a léleknek is? Csak ép testben lehet ép lélek. Amily káros és ölü mérég az alkohol a testre, éppen olyan káros és gyilkos hatású a lélekre is. Az iszákos agya szenved az iszákosság alatt. Emlékező tehetsége lassanként gyengül — de ingerlékenysége annál inkább növekszik. Ezen ingerlékenység eleinte csak legközelebbi környezetében, családjában lép fel, s egészen a türehetlenségig nő. A távol állók még mit sem tudnak erről, de a család már régóta szenved az iszákos ingerlékenysége alatt. Minél tovább tart az iszákosság, annál inkább betegszik meg a lélek. Az iszákos lassanként elhanyagolja családi s más kötelességeit s erőszakoskodó lesz, különösen családjával szemben; a veszekedések napirenden vannak; a hitves s a gyermekek iránti szeretet kihal lelkéből s közönyös lesz irántuk. Lelke napról-napra betegebb lesz s igen sok esetben örülség vagy öngyilkosság a vége az iszákosságnak.

Mivel a szeszes italok élvezete ily káros, romboló hatással van a testre s lélekre egyaránt, azért a biblia felemeli intő szavát s minden embernek mondja: „A bor csufolóvá tészén és a részegítő ital háborgóvá!“ „Ne részegedjünk le bortól, melyben kicsapongás vagyon.“ „A részegesek Istenországának örökségét nem birják.“ „Ne nézzed a bort, mikor veres s mikor a pohárban pezseg, végezetre mint a kigyó megmar s mint a mérges kigyó megcsip.“ Ne legyen az ember rabja az itálnak. Ha már teljesen nem tud róla lemondani, ám használja, de bölcsen, mértékkel, azt mondja a Biblia s ezeket követni, minden üdvözülni akaró léleknek kötelessége.

Az ember, ki nem akar elkárhozni, hanem üdvözülni, akarja a jót s kerüli a részegeskedést s dobzódást, de a test erőtlen, a kísértésben elbukik s így ellentétbe jut Isten akaratával. Az elesettek száma óriási. Az elesettek teste-lelke züllésnek indul; iszákosságuk következményeit nemcsak ők, hanem hozzátartozóik s utódaik is viselik, mert hiszen gyermekeik legtöbbször gyengeelméjűek, hülyék, vakok vagy siketnémák. A hitetlen Tamások serege ismét láthatja, ha látni akarja, mennyire igaz az Urnak szava: „Még büntetem az apák vétkét harmad s negyediziglen.“

Mivel oly borzasztó az iszákosság romboló hatása, a hívő emberek szive, áthatva a felebaráti szeretettől, megkönyörült az alkohol szerencsétlen áldozatainak s mentőakciót kezdett. Az alkohol elleni küzdelem a belmissziói munkásságnak egyik nevezetes ága. Azok, kik küzdeni akartak és akarnak az alkohol ellen, egyletekbe csoportosultak. Észak-Amerikában és Angliában észlelhetők az első ily nemű törekvések. Amerikában 1813-ban, Angliában 1831-ben keletkeznek az első alkoholelles egyletek. Ezen egyletek megkövetelték tagjaiktól, hogy a pálinka élvezetéről teljesen lemondjanak. A bor és sör mérsékletes élvezetét megengedték, de a teljes abstinenciát is ajánlották. Ma Angliában 3 millió antialkoholista van. Németországban is igen szépen kezdett ez a mozgalom terjedni, mert maga a császár III. Fri-

gyes Vilmos vette kezébe. Az Egyesült Államokból Berlinbe hívta Bairdot, az alkohol elleni küzdelemnek főharcosát s ennek művét németre fordíttatta s terjesztette. Az egyházi s politikai hatóságokat felszólította a császár, hogy létesítsenek alkoholelleses egyleteket. Hamar népszerű lett ez a mozgalom. Az evangélikus s katolikus lelkészek minden erejüket s befolyásukat ennek a mozgalomnak szentelték s mondhatni igen szép eredményeket értek el. Ebben a mozgalomban kitűntek Vetter, Bötcheher s Liebetrut lelkészek s az osnabrückeri kath. káplán, Seling. A világi férfiak közt első helyen áll báró Seld, ki 1799-ben született. Apja mecklenburgi kamarás volt. Jogot végzett, majd az újságírói pályára lépett. Akkoriban élte világát az alkohol elleni küzdelem s báró Seld is úgy érezte, hogy ő is hivatva van ebben a küzdelemben résztvenni. Részt is vett benne 60 évig. Megfordult mindenütt, gazdagok s szegények, műveltek, parasztok, munkások és rabok, felnőttek s gyermekek közt. Elve volt: a mentő akciót sem a végén, azaz az iszákosokon, sem a közepén, azaz a mértékletes ivókon, hanem az elején, vagyis az olyanokon kezdeni, kik még nem tudják, mi az alkohol. Oly meggyőzően tudott érvelni s oly szívhez szólóan beszélni, hogy hallgatói beszéde végén kézárással, könnyelábadt szemekkel fogadtak abstinenciát. Álljon itt munkás életéből egy-két történet, melynek alapján megítélhetjük azt a nehéz mentőmunkát, mit Seld végzett.

Egy alkalommal egy iszákos mészáros állott azon ház ajtaja előtt, melyben Seld beszélni akart. Valaki kérdezte tőle, vajjon ő is bejön-e Seldet meghallgatni? „Hogyne mennék, de egy hordó pálinkát is hozok magammal“, volt a válasz. Tényleg be is jött a gyűlésterembe, de pálinka nélkül. Midőn Seld befejezte beszédét, az iszákos mészáros volt az első, ki abstinenciát fogadott.

Rügen szigetén az iskolában tartott egyszer gyűlést. Az odavaló vendéglős pálinkát s poharakat hozatott s mindenkit ingyen traktált. Férfiak és nők, kicsinyek és nagyok, mindnyájan ittak, minek következtében éktelen lárma s káromkodás keletkezett. Seld beszélni kezdett, de a lármában szavát sem lehetett hallani. Odaszólt egy embernek, hogy csináljon rendet. Ez letört egy széklábat s olyat ütött vele az asztalra, hogy az menten darabokra tört s olyan cifrát káromkodott, hogy egy pillanat alatt csend lett. Seld beszélni kezdett s ime egyik a másik után levette sapkáját, a pipát is kivették szájukból s figyelmesen végig hallgatták a szónokot. A beszéd után 11 ember fogadta meg, hogy többé nem iszik szeszes italt.

Más alkalommal néhányan összebeszéltek, hogy Seld előadását megzavarják. A főkolompos azért akart jelt adni társainak, hogy majd egy pálinkás üveget vág Seld fejéhez. Seld erről természetesen nem tudott. Egy munkásnak 4 éves fiáról kezdett beszélni, ki mindannyiszor mogkóstolta a pálinkát, valahányszor apja ivott. A gyermek így hozzászólt a pálinkához, de fiatal teste nem bírta sokáig. Sorvasztó lázba esett, melyről a segítségül hívott orvos azt mondta, hogy alkoholmérgezés folytán kapta s gyógyíthatatlan. Midőn a gyermek meghalt, az apa átkozta önmagát s pálinkát, mert látta, hogy ő gyilkolta meg gyermekét. A főkolomposnak

pedig szintén volt egy 4 éves fiacskája, ki éppen betegen feküdt s kinek az apja szintén többször adott már pálinkát. Ugy érezte, hogy Seld éppen az ő gyermekéről beszél. Szinte látta már gyermekét a koporsóban feküdni s már vádolta is önmagát, mint gyermekének gyilkosát. Sirni kezdett, cinkostársainak pedig azt mondta: „Ennek az embernek igaza van.“ Ahelyett hogy a pálinkásüveget Seld fejéhez vágta volna, az utcára dobta s megfogadta, hogy soha többé nem iszik pálinkát.

Gúnyból „mértékletességi apostolnak“ nevezték Seldet, de ő valóban apostoli munkát végzett. Manapság is minden mértékletességi apostolnak többé-kevésbé ugyanazokon a nehézségeken kell átmenni, miken Seld ment át.

Nekünk magyar lutheránusoknak is volt egy ilyen kiváló lánglelkű apostolunk, harcosunk Budapesten: Székács József. Ő nemcsak a szószékről hirdette a bűntől megszabadító evangéliomot, hanem a szószékről elment elveszett juhaihoz, a sötétségben, lebujókban s pincehelyiségekben összegyülekező zsebmetszőkhöz, iszákosokhoz s nekik is hirdette a jó Istennek irgalmát, kegyelmét. Hogy szava nem maradt hatás, eredmény nélkül, azt majd az örökkévalóság fogja megmutatni.

A mértékletességi mozgalom az északi országokba is elhatolt. A belmisszió: kalauzban olvassuk, hogy a norvégek már 1845-ben hoztak mértékletességi törvényeket; a svédek s finnek pedig 1855-ben. Ezen törvények következtében az említett országokban a pálinkafogyasztás egyharmadnyira szállt alá, de anélkül, hogy a bor- és sörfogyasztás emelkedett volna. A kimérési időt is korlátozták, még pedig úgy, hogy szombat estétől hétfő reggelig nem szabad egy cseppet sem árusítani. Ezt az utóbbit, hogy t. i. szombat estétől hétfő reggelig egy csepp szeszes italt se legyen szabad eladni, nálunk Magyarországon is keresztül kellene vinni. A hétnek egyik napján se történik talán annyi bűn, mint éppen vasárnapon, mely napot Isten igéjének áhitatos hallgatásával s imádkozással kellene eltölteni. E napon a munkás, a földműves, a hivatalnok, a kereskedő pihenni, élvezni jár a vendéglőkbe, a templomok pedig üresen állanak, bár hívogatnak mindenkit a harangok; de a poharak csengése csalogatóbb. Ha az állam szigorú törvényt tud hozni a morfium fogyasztása ellen, akkor bizony az alkohol túlságos fogyasztása ellen, mi éppen olyan méreg, szintén hozhatna szigorú törvényt, hogy a szenvedélyüknek ellentállni nem tudók így némileg védve volnának. Hogy azonban oly törvény hozassék, mely szombat estétől hétfő reggelig minden italmérés bezárását elrendeli, előbb kell, hogy a mi országgyűlési képviselőink is kövessék ama 70 svéd országgyűlési képviselőnek példáját, kik lemondtak mindenféle szeszes italról. Követniök kell az angol képviselők példáját, kik mindig többen és többen lesznek antialkoholisták. Majd akkor lehet kilátásunk egy ilyen törvényre, ha a mi parlamentünk elnöke is olyan lesz, mint az Egyesült Államok mostani elnöke, Taft, „ki nem él szeszes itallal s oly határozott absztinens, hogy vendégeinek, legye- nek azok a legelőkelőbbek, nem kínál soha szeszes italt.“

Szépen indult minden országban az alkohol elleni küzdelem, de az 1848-iki forradalom megakasztotta a megkezdett s virágzásnak

indult munkát. Az egyletek kevesbedtek, a tagok megszegették fogadalmukat. Ugy látszott, hogy minden erőfeszítés s küzdelem az alkohol ellen hiába való volt. De csak úgy látszott. Az elvetett magot többé nem lehetett kiirtani, legfeljebb meggátolni a fejlődésben.

1877-ben Rochat, genfi lelkész, Genfben gyűlést hívott össze és itt az iszákosság szomorú következményeiről beszélt. Ezen a gyűlésen alakult meg 27 taggal a „kék kereszt egylet“. Ezen egylet biblikus alapon áll s nem elégszik meg a szeszes italok mértékletes élvezetével, hanem a teljes absztinenciát kívánja. Célja: Az alkohol áldozatait Jézushoz vezetni, hogy az szabadítsa ki az alkohol bilincseiből, mert akiket a fiu megszabadít bizonynyal szabadosok lesznek. Tagjainak hirdeti az evangéliomot s teljes absztinenciát kíván tőlük, mert csakis így van kilátás arra, hogy a notórius ivó kigyógyul az iszákosságból. Másoknál a szeszes italok mértékletes élvezetét nem tartják bűnnek. A kék kereszt egylet tagjai kabátjukon egy kis kék keresztet viselnek (többnyire a gomblyukban), mely emlékezteti őket irásban adott fogadalmukra, ezenkívül sokszor alkalmat is nyújt arra, hogy a kérdezősködőknek felvilágosítást adhatnak a kék kereszt mibenlétéről. Ezen egylet manapság már minden országban el van terjedve s nagy áldással működik az iszákosok megmentése érdekében. Tagjainak száma évről-évre növekedik.

Hazánkban is működnek ilyen egyletek. A felvidéki tótok között, az ország szívében a magyarok közt, s lenn az ország déli részében, a Szerémmegyében lakó németek közt. Utóbbi egyleteket a „kékkereszt“ legkiválóbb munkása s harcosa, Knobelsdorf alezredes (ki 1904-ben halt meg) is felkereste s buzdította az alkohol elleni küzdelemre.

A fővárosban egy „Ne csüggedj el“ című kis lap is szolgálja a kék kereszt ügyét. Nem régen Brassóban is alakult ilyen egylet.

Hazánkban, hol oly sok bor terem s hol nagyon is áldoznak Bachusnak, nagy feladata van a „kék keresztnek“ s az alkohol ellenes mozgalomnak. Hol vagyunk mi még a kis Dániától, hol 310 kékkereszt egylet működik 20.161 taggal! Vagy hol vagyunk Grönlandtól, hol népszavazás útján törvényt hoztak, mely szerint az egész országban többé nem szabad alkoholt eladni!

Dacára annak, hogy oly igen hátra s még csak a kezdet kezdetén vagyunk e téren, nem igen rokonszenveznek az alkohol ellenes mozgalommal s a kékkereszt munkásságától pláne irtóznak s félnek az egyházak lelkészei, mert egyházellenesnek találják működését s ezért mindenféle akadályt gördítenek útjába. Aki azonban jól ismeri s személyesen meggyőződött a „kékkereszt“ működéséről; aki részt vett több ilyen összejöveten, hol 30—40 vad kinézésű, durva modoru, részeges ember számára tartanak bibliamagyarázatot, s látta, mint áhitozzák ezen szomjas lelkek a megváltásról, bünbocsánatról s kegyelemről szóló evangéliomot; aki hallotta mint rebegnek hálát a megváltó Jézusnak a megmentettek ajkai azért, hogy széttörte az alkohol rabbilincseit s szabadokká tette őket; aki ismeri az ilyen egyletek vezetőinek s munkatársainak önfeláldozó fáradozását az iszákosok meg-

mentése érdekében, az semmiesetre sem fog féltékenykedni a kékkeresztre s benne egyházellenes tendenciákat keresni, hanem inkább örülni fog, hogy a kék kereszt elmegy oda, hová az egyház keze el nem ér, s visszavezeti az eltévelyedett iszákosokat a széles utról a keskeny utra, a koresmából a templomba, s erkölcstelen dalok meg bordalok helyett vallásos és egyházi énekekre tanítja őket.

Én az egyház munkáját oly emberhez hasonlítom, ki egy kosár gyümölcsöt visz a hegy tetejére s míg felfelé ballag, kosarából ki-kihull a gyümölcs s gurul lefelé. Azonban jön utána egy másik ember s összeszedi az elveszett gyümölcsöt s viszi felfelé az előtte haladó ember után, hogy visszaadja neki azt, amit elvesztett. Vajjon haragudhatik-e az az ember, hogy egy másik utána hozta s visszaadta azt, amit elvesztett? Azt hiszem, örömmel s köszönettel fogja fogadni a felebaráti szolgálatot.

A Kékkereszt sem akar mást, mint az iszákosságban lejobb-lejobb süllyedő, elveszett egyháztagokat összegyűjteni s visszavinni oda, hova tartoznak. Ha a Kékkereszt így segítségére jó az egyháznak, annak csak örülni lehet. Segíteni, támogatni a Kékkeresztet, ez volna kötelességünk, de nem üldözni, elnyomni.

Maga a Kékkereszt így formulázza a maga álláspontját: „A Kékkereszt-Egyesület közös munkatér azok számára, kik a nyomorult iszákosoknak, bármely felekezethez, vagy valláshoz is tartozzanak, mentőkezet akarnak nyújtani. Nem akarja tagjait egyházaiktól eltéríteni, inkább elő akarja mozdítani az egyház felvirágzását azáltal, hogy azon egyháztagokat, kik az iszákosság által elidegenedtek az egyháztól, felrázza az álomból s megmutatja nekik Isten bűnbocsátó kegyelmét s erősíti őket a hitben.“

Azt is legyen szabad még megemlítenem, hogy a „Kékkereszt“ élén többnyire lelkészek és tanítók állanak, kik az egylet egyházas céljaiért kezeskednek s ők volnának az elsők, kik elnyomnák az egyletet, ha egyház-és bibliallenes tendenciákat szolgálna.

Az alkohol ellen még egy fontos intézmény, a „templomosok rendje“ küzd. Nemzetközi és felekezetközi jellegű. Tagjai egymást „testvér“-eknek szólítják s számuk félmilliónál többre tehető. Végcéljuk az alkohol kiirtása a föld színéről.

Azon iszákosok számára, kik már minden akaraterejüket elvesztették, oly intézeteket állítottak fel, „melyekben a kisértések ellen biztos oltalmat találhatnak, hol megszokhatják a munkát s a rendes életet.“ Ahogy tüdőbetegek, elmebetegek s más betegek számára állítottak fel szanatóriumokat, éppen úgy kellett az iszákosok számára, kik szintén betegek, valamilyen intézetet felállítani. Az első ilyen intézet a Düsseldorf melletti lintorf-i volt, melyet 1851-ben Engelbert lelkész s Dietrich lelkészjelölt alapítottak. Manapság már számos ilyen fajta intézet van a művelt országokban. Az intézetekben uralkodó mély vallásos szellem, az istentisztelek, a reggeli és esti könyörgések, a házirend, a lelki gondozás, a szabadban való foglalkozás s az alkohollal való teljes szakítás, 1—2 évi ottidőzés után kigyógyítják az alkoholtól megmérgezteket. Tartós javulás azonban csak a Krisztushoz

való megtérés által érhető el. Látjuk a fentiekből, mily nagy a nyomor, mit az alkohol mértéktelen élvezete okoz. Mindazt a szenvedést és égbe-kiáltó bünt, mit az alkohol előidéz, le sem tudjuk irni. Örülünk, hogy nemes emberbarátok felvették a harcot, a küzdelmet az alkohollal. Támogassuk mi is ezt a küzdelmet azáltal, hogy vagy teljesen lemondunk az alkohol élvezetéről, vagy pedig józanul, mértékletesen élünk. Követeljük mi is, *hogy vasárnap ne mérjenek szeszes italokat.* Vigyázzunk mindnyájan arra, hogy „meg ne nehezédjék szívünk a dobzódás és részegség miatt.“

Ujbanovce.

Wallrabenstein Jakab.

Az árvaház ügye a vasi felső ág. hitv. ev. egyházmegyében.

A vasi felső ág. hitv. ev. egyházmegyei lelkészi értekezlet 1909. április 20-án Pinkafőn tartott ülésén felolvasta

Ziermann Lajos, pinkafői lelkész.

Amikor 14 évvel ezelőtt Laetare vasárnap délutánján „nagy erőtlenséggel, félelemmel és rettegéssel“ először készültem mint fiatal kezdő theológus a soproni templom szószékére, hogy onnan hirdessem a gyülekezetnek Isten szent igéjét, akkor Zábrák Dénes lelkész ur arra figyelmeztetett, hogy — tekintettel a soproni templomnak nem legjobb akusztikájára — a szemközt levő oszlop felé fordulva beszéljek, mert csak így fog a gyülekezet megérteni. A figyelmeztetést köszönettel vettem, ahhoz tartottam is magam s hiszem, hogy a gyülekezet megértett, noha „Isten bizonyágtételét“ nem is „nagy ékesen szólással és bölcseséggel“ hirdettem.

Amikor másfél évvel ezelőtt felvetődik nálunk, gyülekezetünkben egész szerény keretben az árvaház ügye s mi árváink részére egy szerény kis szobácskát akartunk létesíteni, s mikor erről lelki atyámat, akit többen vallunk lelki atyánknak, értesítettem, akkor ő — ugy beszélgetés közben — szintén egy oszlopra irányította figyelmünket, arra a tűznek és felhőnek oszlopára, amely egykor Izraelnek megjelölte a Kánaánba vezető utat. Szót fogadtunk és rövid időn belül megvolt a szerény kis árvaszoba, amelyről mi is elmondtuk: „Az Urtól lett ez, mely csudálatos a mi szemeink előtt!“*) Igen, annyira segített az Ur, annyira megáldotta minden kérésünk és értelmünk felett bőséggel a mi szerény fáradozásunkat, ha ugyan kötelességünk teljesítését annak nevezhetjük, hogy az egy évvel azelőtt álmódott álmóm, egy egyházmegyei árvaház létesítése, véleményem szerint, immár nem az álmok s utopiák birodalmába tartozik.***) Véleményem s meggyőződésem

*) 1907 őszen buzgó egyháztagek az ugynevezett „régis iskolaházban“ néhány hét alatt egy istállóból s kamarából egy kis árvaszobát létesítettek, amelybe Advent első vasárnapján két apátlan, anyátlan árvaleányt fogadtunk be. Ezen árvaleánykák mindaddig e házikóban tartózkodnak a diakonisszák felügyelete alatt. L. a képet.

**) Az egyházmegyei árvaház eszméjét e sorok írója egy mult évi lelkészegyleti értekezésben vetette fel. Ezen értekezés felvételét az 1908. évi egyházkerületi lelkészegyleti jegyzőkönyv függelékébe.

szerint az eddig rendelkezésünkre álló eszközök igénybe vételével az egyházmegyei árvaház létesítéséhez hozzáfoghatunk.

Kötelességemmé tettem az egyházmegyei árvaház létesítésének útját, módját részletesen megjelölni. Nem tagadom, „nagy erőtlenséggel, félelemmel és rettegéssel“ fogok e munkához. De hiszem, hogy sikerül e munka s megértenek az én igen tisztelt lelkész testvéreim s világi uraink, ha fellemelem szemeimet az oszlopra, honnét jön nékem segítségem s hiszem, bizvást hiszem, hogy velem együtt fohászkoznak: „Az én segítségem az Úrtól vagyon, ki teremtette a mennyet és a földet.“ Uram, jelenj meg nékem s „adjad, hogy nyerjem meg azt ma, amit én kívánok és cselekedjél irgalmasságot velem.“

Az első árvák.

Szem előtt tartva az Ur intését: „Ha ti közületek valaki tornyot akar építeni, avagy nem megszámlálja-e leülvén először az ő költségét, ha vagyon-e annak elvégzésére való költsége? Hogy minek utána a fundamentumot felvetette és el nem végezheti azt, meg ne csufolják őtet mindenek, valakik azt látandják. Ezt mondván: „Ez az ember elkezdette volt az építést s nem vihette véghez“ — mondom szem előtt tartva ezen intést, kell, hogy kissé számoljunk, meghányjuk s vessük a költséget s komolyan megkérdezzük magunkat, lehetséges-e egyházmegyénkben egy árvaházat létesíteni s azt fenn is tartani?

Nézzünk egy kissé körül az „építési telken“ s kérdezzük meg először, hogy mink van?

Az egyházmegyei árvaházhoz szükséges először is egy alkalmas ház. Az alkalmas ház, amint azt már ismételten jelenthettem s amint Önök ma személyesen is meggyőződhetnek, meg van. Putsch Sándor ur, a pinkafői egyházközség tiszteletbeli felügyelője az ugynevezett „Benedek“-féle házat egyházmegyei árvaház létesítéséhez rendelkezésünkre bocsátja. 7 szobát konyhát, mellékhelyiséget néhány hét alatt — a célnak megfelelően átalakítva — kész átadni nekünk. Ha szükséges lesz, a háznak többi szobáit s helyiségeit is rendelkezésünkre bocsátja. Addig, amíg Putsch ur és neje él, minden ellenszolgáltatás nélkül használhatjuk fel egyházmegyei árvaház céljára e házat. Haláluk után, mely adja a jó Isten, hogy jó későn következék be, e ház örökösének mérsékelt házbért volnánk kötelesek fizetni, azért, hogy a házat jó karban fentarthassa s egyéb, e ház öröklésével járó kölelességeinek megfelelőhessen. E házbér egy-egy árva után nem lehet több, mint havi 1 kor., évi 12 kor., tehát 10 árva után 120 kor. s ha, mondjuk 50 árvát helyeznénk itt el, mert annyi elférne az egész házban, 600 kor.

Az árvaszobák egyszerű, fokozatos bebutorozása nehézséget nem fog okozni. Egyelőre alig lesz szükséges több, mint talán 10 árva részére butorzatról gondoskodnunk. Ezt pedig — ha rákerül a sor, — magam is össze merem koldulni. Néhány felesleges butordarabunk van már eddig is árvaszobánkban, illetve a padláson. Egyházmegyénkbeli s egyházmegyénk körén kívül álló hivek is ígértek már néhány butordarabot.

Egy kis ágyneműje még az árváknak is szokott lenni. Mostani apátlan, anyátlan árváinknak ágyneműje is sajátjuk; ha elmennek, azt magukkal viszik. Ha mégis akadna oly árva, kinek ágyneműje nincs, hiszem, hogy mi lelkészek s tanítók feleségeink segítségével tudunk szerezni nekik. S szerezzünk már most, gondoskodjunk nevezetesen az ágyneműhez szükséges s alighanem legköltségesebb tollról. Ha, aki teheti, csak egy marékra való tollat ad s ha azt összegyűjtjük, hiszem, hogy minden esztendőben kikerül abból egy párna, melyre egy árva, fáradt pici fejét nyugalomra hajthatja, vagy akár egy dunyha, mellyel didergő testét megmelegítheti.

Ámde árváinknak nemesak puha vánkosra s melegítő dunyhára van szükségük, hanem mindenek felett szükségük van igazi meleg árvaszülői szivre. Ily meleg árvaatyai s anyai szivvel Musser János ur és neje várják árváinkat. Musserék nemesak minden díjazás nélkül készek elvállalni az árvaszülői tisztet, hanem ha szükséges, mint mondják, készek saját vagyonukból is apítani egyet-mást a tejbe. Készek nevezetesen sajátjukkal bennünket a kezdet nehézségein átsegíteni egy kis tüzelőfával, egy kis zsirral s hasonló éléskamrai s konyhai cikkekkal s dolgokkal. S szolgálni akarnak az árváknak, dolgozni akarnak velük s értük a mezőn s nem fogják sajnálni a legparányibb munkát a házban s a ház körül. S hogy ők nemesak kicsinyben lesznek hivek, hanem az egy szükséges dologról sem fognak megfeledkezni, azt a bizonyítványt merem kiállítani nekik, kik vasárnaponta áhitattal hallgatják Isten ígését s szorgalmasan élnek az ő szentségével.

Ezekon kívül rendelkezésünkre áll a Pinkafőn létesítendő egyházmegyei árvaház részére Putsch Sándor úr által felajánlott 2 szántó, melyek közül az egyiket, körülbelül 1 hold területtel bírót, a napokban fogjuk ingyen burgonyával s ingyen munkával beültetni. Ha a termés sikerül, úgy összesen már 60—70 mérő burgonyánk lesz.

A múlt évben egyházmegyei gyámintézetünk 50 koronával megvetette az egyházmegyei árvaház alapját, mely e mai napig 167 kor. 60 fillérre felszaporodott.*) Ez az összeg egyelőre az én kezelésem alatt van. Talán hozzájárul majd az igen tisztelt értekezlet, hogy erre vonatkozó számadást az egyházmegyei számvevőszék elé bocsássam felülvizsgálás s jóváhagyás végett. Ezen kívül — úgy tudom — egyházmegyei pénztáros urunknál is van néhány korona az árvaház részére.***) Véleményem szerint ezt is az általam kezelt összeghez kellene csatolni.

Egy szombathelyi urinő pedig néhány hónappal ezelőtt, amikor terveinket vele közöltem, késznek nyilatkozott a létesítendő árvaházba egy árva részére szükséges butort s ágyneműt beállítani s egy árva neveltetési költsége fejében egyelőre egy évre 200 korona fizetését elvállalni.

Ennyi áll az egyházmegyének egyházmegyei árvaház létesítéséhez rendelkezésére.

Hogyan lehetne most már az itt felsorolt anyagi eszközökkel az egyházmegyei árvaház eszméjét megvalósítani? Véleményem szerint a következőképpen:

1. Minden egyes vasi felső egyházközség tekintet nélkül arra, van-e, nincs-e árvája, létesítsen egyházközségi árvaalapot. Ez az egyházközségi árvaalap az egyházközség tulajdona marad s az egyházközség kezeli azt. Ha rákerül a sor, az árvaalap kamatait s az árvák részére évközben befolyó adományokat az egyházközség árváinak neveltetésére fordítja. Ha nincs árvája, a kamat s az évközi bevétel is tőkésítettik.

Hogyan s miből létesítsen az egyházközség árvaalapot? Sokféleképpen lehet azt megkezdni. Engedjék meg, hogy ily árvaalap gyűjtésének egy-két útját megjelöljem:

Nagytiszteletű Esperes Urunk Felsőlvőn ezt úgy csinálta, hogy Isten nevében minden családfőnek kötelességévé tette, hogy minden egyes családtag után időközönként 1—1 krajcárt fizessen. Az így begyűlt krajcárokból évek óta már néhány árvát eltartott s takarított is már 3263 K-nyi árvaalapot.

A pinkafői anyagyülekezetben évekkal ezelőtt Putsch Sándor ur és neje egy örömnapi emlékére anyaegyházközségi árvaalapot létesítettek, mely ma közel 3000 korona.

A pinkafői összegyülekezet árvaalapja, mely közel jár a 2000 koronához, másfél évvel ezelőtt egy rödőnyi bürün született meg.***) Egy

*) Június végén már közel jár az egyházmegyei árvaalap a 300 koronához.

**) Az egyházmegyei pénztárosnál e célra 47 K 68 f fekszik.

***) A papi értekezlet óta ezen egyházközségi árvaalap közel 500 koronával szaporodott.

valakinek beszéltem útközben az árvaügyről a mikor a bürün végimentünk, belenyult a zsebébe s ami a kezében maradt, odaadta nekem összegyházközségi árvaalpnak. Megszámláltam, 7 kor. volt. Ezt elmondtam egy fél óra mulva néhány más embernek s azok is adtak hozzá néhány koronát. Vasárnap a szószéken megköszöntem — név említése nélkül — az adományt s Isten áldását kértem hozzá. A következő vasárnap már megint nyugtázhattam néhány koronát s ez így ment tovább s megy máig.

Az egyházközségi alapot meg lehet kezdeni akár 1 koronával is s ez az 1 korona a lelkészek szegénységéből is kikerül. Próbáljuk, kezdjük csak meg s hamar fogjuk látni, hogy az 1 korona száz koronára és még többre is felszaporodik. Csak mi járjunk elől jó példával, akkor a gyülekezet is követni fog bennünket. Nagy Sándor az ő hadverő seregét maga nevelte s nevelte úgy, hogy ő maga járt elől jó példával; mindenét megosztotta az ő katonáival; egy sorban küzdött, gyalogolt, fáradozott, éhezett s szomjazott velük. Tanuljunk tőle, áldozzunk, fáradjunk, s gyülekezetünk is áldozni s fáradni fognak.

Az egyházközségi árvaalapot megkezdeni lehet offertoriumokkal, vagy a gyámintézet azon egyik részével, mely a gyülekezetnek szabad rendelkezésére áll.

Ha keresztelés, egyházkelés, esketés alkalmával csak néhány fillért vetnek hiveink erre a célra egy perselybe, úgy ebből is lehet egy évben néhány korona. Ha temetéseknel, amint az némely gyülekezetben szokásos s divatos a 10 vagy még több koszoru helyett csak 1—2 koszorut vetnek hiveink a drága porhüvellyel rothadásra a földbe, a többi koszoru árát pedig elhelyezik egy, az elhalt nevét viselő takarékpénztári könyvecskében az árvaház céljaira, úgy az elköltözöttnek oly koszorut ajándékoznak, amely minden esztendőben egy-két virágot hoz. A gyászbaorult családtagok pedig, ha ugyan szívük erre őket ösztönzi, ez a 10—20 vagy még több koronából álló kicsi, drága halottjuk nevét viselő árvaalapítványt esetleg évről-évre egy-két koronával szaporíthatják és még száz esztendő mulva is, amidőn sir és sirkőnek már rég nyoma vészett, az elhalt emléke zöldelni, virulni, gyümölcsözni fog.

S ha a József herceg szanatóriuma részére szabad nekünk évről-évre gyűjtőtáskával iskoláról iskolára járnunk, miért ne szabadna az egyházközségi vagy egyházmegyei árvák részére évente egyszer iskoláinkban gyűjtést eszközölni? Ha a lelkész, tanító azt mondja az iskolásoknak: fiaim, leányaim, a ti mezitelen, hajléktalan, éhező és szomjazó árva bajtársaitoknak hozzatok egy-egy fillért, úgy azok hoznak. Hoznak különösen akkor, ha megmondjuk nekik, hogy az árvák szomorú sorsa őket is elérheti.

Amikor a múlt hónapban a pápai egyházkerületi közgyűlés után az egyik vendéglőben megebédeltem s ebéd után fizettem s a pincér az ő számláját elém tette, egy kis kép tűnt fel a számlán. Megnéztem. Egy angyal s két gyermek volt rajta s alatta ez állt: „Országos gyermekvédő liga; jótékonyági bélyeg 2 fillér.“ Ujból átnéztem a számlát s láttam, hogy a pincér a két fillért tőlem vasalta be. Utána jártam s megtudtam, hogy

valamennyi vendéggel így csinált. Bár kissé furcsának találtam a jótékony-ságnak ezen előttem ismeretlen módját, mégis emlékeztetett egy szentírás-beli igére: „És dicséri az Ur a hamis sáfárt, hogy eszesen cselekedett volna. Mert a világnak fiai eszebbek a világosság fiainál az ő nemük szerint.“ Amit egy pincér meg tud tenni, hogy t. i. minden vendégének 2 fillért kisajtól a zsebéből védtelen gyermekek részére, azt mi, kiket az Ur elhivott, hogy különösen s első sorban a szegényeknek s árváknak felszolgáljunk, hogy azoknak — bocsánat a kifejezésért — igenis pincérei legyünk, azt mi szintén megtehetjük, jobban, mint az a pápai pincér s még ilyen meg-bocsátható „hamisság“ nélkül is.

Azután itt van, kérem, egyházmegyénk területén 10-nél több takarékpénztár. Egyik-másiknál embereink vezető szerepet foglalnak el. Ezreket adnak évente a mi takarékpénztáraink jótékony célokra — miért ne adnának s áldoznának árváink részére is valamicskét? Pinkafői takarékpénztáraink mindegyike 100—100 koronát adott egyházközségi árvaalaponknak. A kőszegi régi takarékpénztár két ízben szintén küldött már 20—20 koronát.

S ha hiveink értesülnek árvaügyünkről, ha tudják azt, hogy az egyházközségi árvaalap az egyházközség kezelése alatt marad, ha látják azt évről-évre szaporodni, akkor egyik-másik végrendeletében is meg fog emlékezni az árvaalapról. „A jó cselekedetek nálunk sincsenek eltiltva, noha gyülekezeteinknek tán mértéken túl is azt prédikáltuk, hogy a jó cselekedetek az üdvösséghez nem szükségesek.“ (Haase.)

Szóval elég út, mód kínálkozik az egyházközségi árvaalap gyűjtéséhez s szaporításához.*) Csak igyekezzünk, ahol alkalmunk van szószéken, iskolában, konventen, hiveink látogatása alkalmával, uton-utfélen e fontos ügyre hiveink figyelmét felhívni s meg lehetünk győződve, hogy az Ur megnyitja hiveinknek nemcsak szívét, hanem kezét is.

Az egyházközségek gyűjtése és szaporítása mellett véleményem szerint

2. második feladatunk az volna, hogy az egyházmegyei árvaalapot lehetőség szerint szintén növeljük. Ez az egyházmegyei árvaalap, mint neve is mutatja, az egyházmegye, tehát valamennyi gyülekezet tulajdona s az egyházmegye kezelése alatt állana. Ennek kamataival s jövedelmeivel lehetne az egyházmegyei árvaházban felvett valamennyi árvának közös kiadásait fedezni. Ha nincs ilyen kiadás, akkor a kamat is tőkésítettik.

Hogyan szaporítsuk az egyházmegyei árvaalapot? Ezt is sokféleképpen lehet megtenni.

A most felszabaduló közigazgatási költségeknek egy részét — az egyházmegyei közgyűlés beleegyezésével — ide lehetne fordítani. Hogy mekkora lehetne ez az összeg, ez iránt talán egyházmegyei pénztáros urunk adhatna felvilágosítást s terjeszthetne a közgyűlés elé határozati javaslatot. Egy 200—300 koronát — ha az egyházmegye ebbe belemegy — azt hiszem, lehetne erre a célra fordítani. Talán célszerű is volna ezt megcselekedni s

*) Amint Balikó Lajos rohoni lelkész testvér értesített, ott azóta már a *nőegylet* vetette meg az egyházközségi árvaalapot.

a gyülekezeteknek az egyházmegye házi pénztárához való hozzájárulásán egyelőre nem változtatni, tekintettel arra, hogy az állami szubvenció esetleg meg is szűnhetik s akkor igen jó lesz, ha a gyülekezetek a házi pénztárhoz való fizetésről nem szoktak még le teljesen.

Növelni lehetne ezt az egyházmegyei árvaalapot gyámintézeti adományokkal. Az egyes helyi gyámintézetek s az egyházmegyei gyámintézet a szabad rendelkezésre álló összegnek egy részét ide fordíthatnák. A torzsai konfirmandus otthonra a múlt évben 4 gyülekezetünk (Vasdobra, Alhó, Kukmér és Felsőlvő) 113 K 80 fillért küldött. Ez a torzsai konfirmandus otthon — azt hiszem — a kezdet nehézségein már túl van. Ha ezen konfirmandus otthon mellett a mi egyházmegyei árvaalapunkról sem feledkezünk meg, úgy a saját árváinkról s diasporában levő konfirmandusainkról, kik szint oly közel állanak hozzánk, mint a torzsaiak vagy alföldiek, is gondoskodunk. Kérve kérem lelkész testvéreimet, sziveskedjenek a gyámintézeti adományok elosztásánál ez évben árvaalapunkról megemlékezni, kérve kérem egyházmegyei gyámintézetünk világi elnök urát, sziveskedjék ez ügynek majd a gyámintézeti bizottságban szószólója lenni.

Tudtommal egyházmegyénknek van egy kis belmissziói alapja is.*) Ezt — egyházmegyei közgyűlési engedéllyel — talán szintén ide fordíthatnók. Ez az egyházmegyei belmissziói alap — úgy emlékezem — leginkább a körünkől eltávozott Stráner testvér által buzgósággal folytatott traktatumok terjesztéséből szaporodott. Ajánlanám, hogy az elejtett fonalat ismét vegyük kezünkbe, terjesszük is magunk a traktatumokat s a nyereséget fordítsuk az egyházmegyei árvaalapra.

Folyamodjunk az egyházkerületi, egyetemes gyámintézethez, esetleg a Gusztáv-Adolf-egylethez is, hogy egyházmegyei árvaalapunkról megemlékezzenek.

Kérjük meg, ha ugyan egyházmegyénk körén túl is megyünk, egyházi lapjaink igen tisztelt szerkesztőit, hogy egyházmegyei alapunknak perselyt nyissanak. Kérjük meg a „Gotthold“ naptár igen tisztelt szerkesztőjét, hogy a „Gotthold“ naptárnak egyházmegyénkben elkelt példányai után 1—2 fillért juttasson árvaházunknak.**)

És lesznek jókedvű adakozók, akik az egyházmegyei árvaalapról is szánnak olykor-olykor egy kis segílyt. Lesznek nevezetesen, ha a dolog kellőképp ismeretes lesz, akik végórájuk előtt talán nagyobb alapítvánnyal segítenek bennünket szent munkánkban. Ismerek számos nagyon vagyonos gyermektelen családot. Ha ezeknek még élő tagjai elhalnak s velük Isten végzése szerint családtagjaiknak sora az örökkévalóságban megtelik, kihal velük e földön az egész család. Megszűnik az a név, mely egykor becsült és számottevő név volt gyülekezeteinkben, egyházmegyénkben. Egy alapítvánnyal, mondjuk 4000—5000 koronás alapítvánnyal, mely nevüket viselné,

*) Az egyházmegyei belmissziói alap a múlt évben 538 K 59 f volt.

***) Igen szívesen. Ezennel felhatalmazom a vasi felső egyházmegyei lelkésztestársakat, hogy minden gyülekezetükben eladott „Gotthold“ naptár után 2 fillért vonjanak le s fordítsanak az egyházmegyei árvaalap gyarapítására.

évente lehetne egy árvát neveltetni s ez az árva bizonyára tiszteletben tartaná nevüket, emléküket s hálakönnyekkel öntöznék sirhalmukat.

Itt is csak azt mondom, rajtunk mulik, hogy az egyházmegyei árva-alap az itt megjelölt egyik vagy másik uton, módon gyarapodjék.

Árváinkat, züllés veszedelmének kitett gyermekeinket, diaszporában levő konfirmandusainkat azonnal hozzuk a néhány hét múlva megnyitható árvaházba.

Az egyházközség, mely egy gyermeket itt elhelyez, kötelezze magát ezen gyermek után 3—6 éves korig havi 8, 6—12 éves korig havi 10 korona fizetésére. Hogy ezen összeget előteremthesse, vegye igénybe vagyonnal bíró árváknál vagyonuknak kamatját, vagyontalan árváknál a politikai község segítségét és harmadsorban egyházközségi árvapénztárának jövedelmét s árvaalapjának kamatait.

A befizetett havidijért az árvák itt ruházatot, ételt, neveltetést nyernek.

Ha az árvák után befizetett havidijak nem elegendők az árvák eltartásához, a költségtöbbletet fizesse az egyházmegye egyházmegyei árvaalapjának jövedelméből, kamataiból. Ha a befizetett havidijak nem szükségesek mind, ha plussal záródik az egyházmegyei árvaház számadása, úgy a többlet az egyházmegyei árvaalaphoz kerüljön.

Igaz, havi 8—10 K nem sok egy árva neveltetéséhez, talán nem is elegendő. Ámde számítok arra, hogy egyházmegyei gyülekezeteink terményekkel hathatósan segíteni fognak bennünket. Ha egyházmegyénkben minden földmiveléssel foglalkozó család csak egy szem bab vagy burgonyának évi termését, vagy egy fej káposztát vagy répát ad, melyet ősszel az iskolások háztól házra járva, összeszedhetnek, akkor terményekért nem kell egy fillért se kiadnunk. S ha az egyházmegyénk területén lévő nagyobb gőzmalmok tulajdonosait megkérjük, szépen kérjük, hogy egy-egy zsák liszttel adjanak árváinknak kenyeret, nem hiszem, hogy egy is azt mondja: nem adok. S ha a sok méhészettel foglalkozó lelkész és tanító urakat megkérjük, hogy az egyik méhkas egyik lépét jelöljék meg s juttassák majd árváinknak, meg vagyok győződve, hogy a kicsi méhek szorgalommal fogják éppen ezt a lépét édes mézzel telehordani, hogy árváinknak keserű sorsát kissé megédesítsék.

S ha azon magántulajdont képező erdőkben, ahol évente száz és száz gomba, ezer és millió eper és áfonya vész el, mert idegeneknek a belépés ott tilos, kérés és könyörgés folytán engedelmet nyerünk arra, hogy árváink vagy jószívű iskolásaink felügyelet alatt ott gombát, epret, áfonyát gyűjthetnek, úgy árváink könnyen jutnak egy kis gombaleveshez s befőthöz. Utóaratáshoz az árváknak s az árvák részére nekünk jogunk van, mert azt mondja az irás: „Mikor elvégezed aratásodat a te mezőben és elfelejtendesz valami kívét a mezőben: meg ne térj annak felvételére, a jövevénynek, az árvának és az özvegynek engedjed, hogy megáldjon téged a te Urad Istened kezeidnek minden munkájában. Mikor megrázandod a te olajfádat, másodszer meg ne rázzad az ágakat, melyeket immár elhagytál: a jövevényé, árváé és özvegyé legyen. Mikor szőlődet megszeded, amely gerezdeket utánad elhagyandasz, meg ne szedjed: a jövevényé, árváé és

az özvegyé legyen, parancsolom néked, hogy úgy cselekedjél.“ (5. Moz. XXIV. 19—22.)

Szóval, ha nem restelünk itt is ott is a létesítendő egyházmegyei árvaháznak jövedelmi forrást keresni s nyitani, ha nem resteljük — Urunknak s Megváltónknak példáját követve — a mások által sárba tiport morzsalékot árváink részére felszedni s összegyűjteni, ha nem restelünk kérni, keresni, kopogtatni, koldulni, akkor árváinkat könnyen eltarthatjuk.

Néhány héttel ezelőtt olvashattuk a „Missziói Lapok“-ban, hogy Modorban a tót egyház 3 év óta bérházban árvaházat tart fenn. Az utolsó esztendőben alap nélkül, csupá önkéntes adományokból 21 árvát gondozott. Egy árva egész évi ellátása — tekintve, hogy sok termény-ajándékot kaptak — csak 166 K 66 fillérbe került. A mi Modorban s a pozsonymegyei egyházmegyében lehetséges, az kell hogy a vasi felső egyházmegyében is lehetséges legyen.

A ma virágzó budapesti prot. árvaházat 1860-ban egy 3 szobából, konyhából álló bérházban nyitották meg. 7 növendéke volt akkor ennek az árvaháznak s egy kegyeshitü német rézműves iparos, Fleischner Gottlieb, volt az első árvaanya. Alapjuk pedig mindössze 584 frt 75 kr. volt. Nekünk többünk van s ha rákerül a sor, azt hiszem, hogy ez a budapesti prot. árvaház is támogat bennünket oly formán, hogy talán 1—2 egyházmegyénkbeli vagy egyházkerületünkbeli árvát itt helyez el s fizeti utána a tartásdíjat.

S ne csak arra nézzünk, hogy mennyire van szükségünk, hanem arra is nézzünk, hogy mennyit tud Krisztus az ő áldásával nekünk adni; az a Krisztus, aki 5 árpakenyérrel és 2 halacszával 5000 embert megelégitett, az a Krisztus, aki puszta vízből bort, kevésből sokat tudott csinálni, az a Krisztus, aki nekünk is azt mondja: „Nem hagylak el téged és nem távoزم el tőled“. (Zsid. XIII. 5.) Őt ne felejtjük ki számadásunkból és akkor számadásunk vágni fog.

A minden kegyelemnek Istene eddig úgy vezetett bennünket s úgy intézte árvaügyünket, hogy majdnem lehetetlenség nekünk, itt Pinkafőn, kitérni, a ma szemügyre vett házban árvaházat nem létesíteni, illetőleg annak létesítésével meg nem próbálkozni. Ha Isten segít, mi Pinkafőn meg fogjuk nyitani az árvaházat.*) Szeretném, nagyon szeretném, ha lelkész testvéreim, világi uraink az ezidei egyházmegyei közgyűlésnek ajánlanák, hogy ezt a pinkafői árvaházat tekintse s ismerje el egyházmegyei árvaháznak. Szeretném, ha az egyházmegyei közgyűlés felhívná a gyülekezeteket egyházközségi árvaalapot létesítésére s tőle telhetőleg pártolná, növelné a meglévő egyházmegyei árvaalapot. Az egyházmegye és egyházközségek nem kockáztatnak semmit; amit gyűjtenek, adnak, azt magoknak gyűjtik s magoknak adják s magok kezelik. Ha valamikor megakarná az egyházmegye a megkötendő viszonyt szüntetni, úgy az anyagi veszteséggel se az egyház-

*) A pinkafői evang. egyházközség pünkösdhétfőn tartott közgyűlésében elhatározta, hogy jul. 11-én megnyitja az árvaházat s a Putsch házaspártól engedelmet nyert arra, hogy e házat: Putsch Sándor és Amália Otthonnak elnevezhesse. — L. a képet!

megyére se a gyülekezetekre, se Pinkafőre, se a Putsch ur által felajánlott házra nem járna. Szeretném, ha az egyházmegye a Musser házaspár nemes, az egyházmegyére minden kötelezettség nélkül való ajánlatát elfogadná. Szeretném, ha gyülekezeink ezentúl árváikat s diasporában levő konfirmandusaikat itt helyeznék el s az egyházmegye esetleg a kerületnek is ajánlaná, hogy addig, amíg kerületi árvaház létesül, helyezze el itt a megjelölt feltételek mellett hajléktalan árváit s pártolja, támogassa ezen árvaházat.)*

Ha az egyházmegye mind ebbe belemenne, akkor ajánlanám egy nagy és kis árvügyi bizottság választását; míg ez utóbbi a pinkafői összegyházközség kötelékéből volna választandó (talán 12 tag), az előbbi az egyház-

A pinkafői árvaház.

megye kötelékéből volna választandó (talán szintén $4 \times 3 = 12$ tag és az egyházmegyei elnökség, valamint a pinkafői bizottság elnöke). Ezen bizottságok feladata lenne ezután a felvételi, élelmezési, neveltetési stb. kérdések tisztázása. S míg a kis bizottság a nagybizottságnak, addig a nagybizottság az egyházmegyének tartozna felelősséggel. Csak tulságos nagy ne legyen a bizottság, mert sok szakács elsózza a levest. „Quot capita, tot sensus“.

Mi itt, Pinkafőn, minden erőnket meg fogjuk feszíteni, hogy az egyházmegye, ha árváit ránk bizza, velünk meg is legyen elégedve.**) Azon leszünk,

*) Főtisztelendő püspök urunk, ki oly kegyes volt május 18-án ez árvaházat megtekinteni, szívesen látná, ha a kerület árvái is itt nyernének elhelyezést.

**) Diakonissa által vezetett óvodánkban, két tanítóval bíró népiskolánkban „még vagon üres hely“.

hogy a létesítendő árvaház ne legyen hasonlatos a figefához, mely csak leveleket, szemfényvesztő külsőségeket terem, hanem gyümölcsöt nem. Őrizkedni s óvakodni fogunk attól, hogy az árvaház ne legyen a mi részünkre veszedelmet hozó párkányzat, melyen magunkat mutogatni akarjuk, hanem, hogy legyen az nekünk szent munkatér, melyen csendben, serényen és szerényen munkálkodunk.

Nagyon, de nagyon köszönöm lelkész testvéreimnek s világi urainknak is az eddigi biztatást, bátorítást, támogatást. Kérem, ne vonják ezt meg a jövődőben se tőlünk; ne vonják azt meg evangélikus árváinktól, kiknek régi ellenségük „széjjeljár, mint az ordító oroszlán, keresvén, kit elnyeljen.“

Ha nem vigyázunk, a mi árváink sokszor oly környezetbe kerülnek, ahol nemcsak lelkileg, de még testileg sem gondoskodnak róluk; felnőnek anélkül, hogy a mi Istenünket, a mi hitünket megismernék. Ha nem gondoskodunk idejében róluk, úgy ezen mi árváink előbb-utóbb az egyházra nézve elvesznek. Tudjuk-e egyáltalában, hogy hol vannak egyházközségeink árvái elhelyezve? Tudjuk-e, hogy hány árvánk van? Ismerjük-e őket?

Kedves testvéreim! Esztendőről esztendőre elküldik nekem a Magyarország selyemtenyésztéséről és selyemfonó iparának állapotáról szóló jelentést. Ép e napokban kaptam e jelentést megint kezembe. Pontosán össze van állítva e jelentésben a selyemtenyésztéshez szükséges szederfáknak száma megyénként, járasonként, községenként; pontosan meg van majdnem írva az is, hogy hány selyemhernyó tenyésztetik s hány selyemgubó termeltetik s mennyi a termelők keresete; — jó és helyes dolog, hogy ez mind statisztikailag oly szépen ki van mutatva. De égbekiáltó bűn, hogy mi, kik minden egyes szederfát s selyemhernyót számon tartunk, az Isten képére és hasonlatosságára teremtett és Krisztus vérével megváltott báránkákat, kiket Krisztus egykoron az ő általa való megigazulás tiszta, fehér selymébe akar öltöztetni, hogy mi a mennyei Atyának plántáit uton, utfélen elsatnyolni s elveszni hagyjuk s őket nem ismerjük. — Nékem ezen selyemtenyésztési jelentés kezemben égett és akarva, nem akarva egyházunknak elárvult, tévelygő, szegény báránkáira kellett gondolnom, kik sokkal kevesebb figyelemben részesülnek, mint a selyemhernyók s szederfák. — Nékem úgy tetszett, mintha e jelentésből hangos panasz, vád hallatszanék ki, mely bennünket lelkészeket, tanítókat, presbitereket, családatyákat s anyákat vádol s azt mondja: Miért, miért nem ismeritek a tieiteket s miért nem vagytok ismeretesek a tieitek előtt?

De ha ismertük is eddig őket, mégse tudtuk őket mindig úgy elhelyezni, ahogy egyházunk érdeke megkívánta. Éreztük és érezzük az evang. gyermekotthonok hiányát. Azért létesítsünk evang. gyermekotthonokat. De ne csak szóval, hanem tettel. Ha mi még olyan szépen irunk, szónokolunk, ha még oly tisztán tartjuk is az iktatót s számadásainkat s ha még annyi hivatalos aktát irunk is össze, a mi munkánk meddő lesz mindaddig, mig tettel nem bizonyítjuk, hogy a mi hitünk nem holt hit, hanem élő hit, hogy mi a szeretetet nemcsak prédikálni, hanem gyakorolni is tudjuk. Ime itt alkalmunk nyílik szeretetet gyakorolni. Ne szalasszuk el ez alkalmat. Ne kicsinyeljük e

munkát, de ne is féljünk tőle. Az Ur megadja nekünk azt, amit mi hittel magunkhoz ragadunk. Apáink minden alap nélkül, az Urban bizva hívő szívvvel iskolát, templomot építettek, lelkészt, tanítót hívtak s eltartottak. Nos, ha méltó fiai vagyunk a dieső apáknak, akkor ne hagyjuk egyházunkat pusztulni, árvainkat veszni s ragadjuk meg a kínálkozó alkalmat s a meglevő alapon valósítsuk meg az egyházmegyei árvaház eszméjét.

Multkoriban egyik filiámba mentem ki. Egy jószívü kőmives volt az utitársam. Elmondtam neki, hogy Isten kegyelméből mily szépen haladunk előbbre árvaügyünkkel. Örült neki s mikor elváltunk e szavakkal bucsuzott el: „Tisztelendő ur! Isten országában nincsen veszteglés s Isten országa munkásainak nem szabad és nem lehet egy pillanatig se vesztegelni, azok vagy előre haladnak vagy visszafelé mennek, de megállapodniok, mig nappal vagyon, nem szabad; Isten segítse Önt előbbre!“

Testvéreim, kedves testvéreim, ne menjünk hátra, visszafelé, hanem előre, előre!

Te pedig „Uram, a te utaidat mutasd meg nekem, a te ösvényeidre taníts meg engemet — taníts meg engemet, Uram, a te utadra és hordozz engemet az egyenes uton!“

Amen.

Zuckerkanlné.

Dr. Zuckerkandl élettörténetében*) megemlékeztünk neje további éveiről. Megtudtuk közelebről is, hogyan jutott életének fordulópontjához. 1849-ben férjének barátja s kollegája, a későbbi jeruzsalemi missziói orvos, Dr. Hjewitz, felszólította Zuckerkanlnét, hogy vegyen részt a Saphir családnál tartandó imaösszejövetelen. El is ment oda s ott látta először Wingale misszionáriust. Ezen imaösszejövetel mély benyomást gyakorolt reá, melyről ő maga ezt írja: „A misszionárius ábrázatján isteni béke honolt s mások arcáról is, kik vele közösségben álltak, visszatükröződött a béke. Hangján is lehetett valamit érezni az istenfiuságból. Midőn tört németiséggel Izrael üdvéért imádkozott, ez annyira meghatott s oly benyomást gyakorolt rám, hogy sohasem feledhettem el. Úgy éreztem, mintha Mózes, Istennek hű szolgálja, imádkozott s küzdött volna Izraelért.

Zuckerkanlné áttérése a keresztény hitre nem ment azért oly könnyen, mint gondolnók. Lelkében kételyek támadtak, az evangéliom iránt bizalmatlan lett. Mivel a tökéletes igazságot kereste, többször elment a misszionáriushoz s elmondta neki kételyeit s azt oly határozott meggyőződéssel tette, hogy maga a misszionárius is azt mondta: „Nagyon nehéz Zuckerkanlnét meggyőzni.“ Mivel ez az asszony őszinte szívből kereste az igazságot, azért nemsokára tapasztalhatta önmagán Jézus ama szavait: „Aki az igazságból való, hallgat az én szómra.“ Midőn lelkében derengeni

*) Életrajzát lásd a „M. L.“ f. évi 1. számában a 22. lapon.

kezdt a mennyei világosság, akkor egész szívvvel ragadta meg az üdvöt a Krisztusban, s azontúl hű szolgáló leánya lett Jézusnak, férjének pedig hűséges, odaadó segítő társa a misszió terén.

Midőn férje Rustschukban meghalt, a britt társaság oly nagy bizalommal viseltetett iránta, hogy reá bizta a Rustschuki misszió vezetését. Vezetése alatt állott a missziói iskola tanítója s tanítónője, valamint egy kolportőr. A missziói munka szépen fejlődött, virágzott, különösen a nők fogadták örömmel.

Az orosz-török háboru, melyben Rustschukot is bombázták, véget vetett a misszióknak, miért is a társaság 1877-ben 27 évi missziói munkásság után Londonba hívta Zuckerkandlnét, hogy ott Whitechapel izraelitái között tovább működjék.

A londoni izraeliták vallás dolgában nagyon közönyösek voltak. Ez a közöny arra késztette a munkásnőt, hogy német nyelven egy röpiratot intézzen hozzájuk „Bileam és Izrael“ cím alatt, hogy ezzel felköltse érdeklődésüket. Főképpen a gyermekek és nők közt dolgozott itt is. Missziói iskolát nyitott, melyből igen sok áldás fakadt.

Az iskola nagy vonzerővel bírt, különösen a karácsonyi ünnep volt mindig igen látogatott. Az első karácsonyi ünnepet 1880-ban tartotta. Égő karácsonyfa köré gyülekeztek össze az iskolásgyermekek és az asszonyok. A nagyszámu vendégek mindegyike valami csekély ajándékot kapott. Az ünnep keretén belül több beszédet mondtak s hirdették a megváltó Jézus evangéliomát.

Hogy ez nem volt eredménynélküli munka, azt mutatják az áttérések. 1886 karácsonyán egy fiatal zsidóleány megkeresztelkedett, miután Zuckerkandlné oktatásában részesült. 1887-ben egy egész család keresztelkedett meg: apa, anya, 5 fiu s 5 leány. 1892-ben ismét megkeresztelkedett egy zsidó férfi. Keresztelése után nemsokára sorvadásba esett. Betegségében ezt mondta neje: „Mit csinálnék, ha nem volna meg ama édes ígélet, melyet az üdvözítő adott mindazoknak, kik benne hisznek!“

1893-ban Zuckerkandlné felkereste vejét, Wagner lelkészt, Darmstadtban. Ebben az utjában is volt alkalma a zsidóknak hirdetni az evangéliomot. 1894-ben egy kerékpáros elgázolta, majd később guta ütötte, amiért is teljesen visszavonult a missziói munkamezőről. Gyermekei között, Németországban élte le hátralevő napjait. Angolországi barátaitól nyílt levélben vett bucsut. 1900-ig élt még. Az Ur 78 éves korában szólította magához.

Dr. Zuckerkandl és neje, miután megtértek a Krisztushoz, életüket arra szentelték, hogy minél több zsidó lelket vezessenek az Ur Jézushoz. A Zuckerkandlpár önfeláldozó munkálkodása, követendő példa gyanánt lebeg szemünk előtt.

A „Zionsfreund“-ból.

W. J.

Irodalom.*)

— A „*Neue kirchliche Zeitschrift*“ (Megrendelhető a „Deichert'sche Verlagsbuchhandlung“-nál Leipzig, Königstr. 25 I. Előfizetési díja 1 évre 12 márka = 1440 korona) XX. évfolyamának eddig megjelent 6 füzete jeles bizonyítékot nyújt arról, hogy a folyóirat Istennek dicsőségét s az egyháznak védelmét akarja szolgálni azért, hogy feléleszti azokat az erőket s hirdeti azokat az igazságokat, mellyekkel az Ur egyházát megajándékozta. Különösen a *szociális* kérdésekre s velük kapcsolatban az *egyház pasztorális feladataira* terjeszkednek ki a cikkek. Erről szól Hunzinger tanár: Az egyháznak és egyházi teológiának a jelenkor szellemi küzdelmében való súlyos helyzete és munkája; Petri: A jelenlegi egyházi helyzet; Bauer: Az ifjak lelke s ennek ápolása; Dr. Kirchner: Szomorúan érdekes gyülekezeti látogatás, melyben a népbabonának egy sötét képe tárul fel; Wolf: Az ev. lelkész s a modern napi sajtó. — *Filozófiai* tartalmak: La Roche: Biológiai lélektan s ennek befolyása a lelkipásztorkodásra és a teológiára; Dr. Matthes: A modern vallástudomány s az egyház evangéliuma; Nickel szup: A gyakorlati ész problémája s az Istennek megismerése; Dr. Weerts: Schleiermacheznek az ujjszületésről szóló tana a Kant-féle intellegibilis jellem fogalmához való viszonyában. — Az *ujszöv. teológia* körébe vág: Nösgen: Pál apostol teológiájának állítólagos orientális befolyása; Wagner: Jézus, mint tanító. — *Rendszeres teológiai* kérdéseket világít meg Jäckel: Az áldozat fogalma, lényege és jelentősége szerint, és Dr. Rabus: Az ima meghallgatásáról szóló tan. — *Egyháztörténeti* színezetűek: Lic. Braun: A Luther-tanulmányoknak jelentősége a jelenre; Tiling: A missa privata ellen 1521 őszén Wittenbergben folytatott harc; Lubenow: Három próféta a 30 éves háboru idejéből. (Ez az utóbbi cikk sok vonatkozással van magyar hazánkra). — Végül a *missziót* képviseli: Simon miszionárius: A mohamedán propaganda s az ev. misszió című dolgozata. — Ezt a folyóiratot, melyben a németországi pozitív teológiának legjelesebb képviselői szellemük termékeit közlik, mindenkinek a legmelegebben ajánljuk

— A **római katholicismus és a protestantizmus befolyása és jelentősége az államra.** Irta: *Boross János.* (Budapest. Kapható Kókai Lajosnál. Ára 1'50 korona.) Eddig egy nagyobb munkának csak az első része fekszik előttünk, mely a római katholicismusként az államra a reformáció kezdetéig gyakorolt befolyását ismerteti. Szerző ezen művében Zichy gróf ama vádjának, mely szerint a protestantizmus a második tatárjárás Magyarországon, kimutatja az alaptalanságát s azt bizonyítja, hogy a főpapok kapzsi kormánya, a római egyháznak ferde iránya, mely elrontotta a szellemet, ezek viték nemzetünket előbb nyomorba és sodorták abba a veszélybe, mely Mohácsnál kezdődvén 300 éven át megsemmisüléssel fenyegette. A mai katolikus papság tüntető hazafisága mellett a középkori római egyház képviselőinek e könyvben rajzolt állam- és nemzetrontó viselkedése és törekvése annál sötétebb színekben tűnnek fel s önkénytelenül is azt a kérdést keltik fel bennünk, vajjon hazánknak és nemzetünknek őszinte barátai lehetnek e azok, kik a középkori Róma ama hű csatlósainak méltóságát és szellemét örökölték. — A szerző nem annyira saját véleményét állítja előtérbe, mint inkább a tényeket beszélgeti. A stílus egyszerű és világos. — Vajha szerző művének második részét, melyben a reformáció hatása alatt hamvaiból főnixként feltámadó nemzet fénylőbb képét fogja megrajzolni, minél előbb bocsátaná a közönség rendelkezésére!

*) Ezen rovatban rendszerint csak a szerkesztőséghez beküldött könyveket ismeretünk.

— **A három világvallás küzdelméről.** Irta: *Falke Róbert*, németből fordította *Kiss Béla* ev. lelkész. (Ára füzve 1 korona. Kapható „Brassói Lapok“ Brassó, Kapu-utca 60.) E könyv a három legelterjedtebb vallást, a budhizmust, izlamot és a keresztény vallást hasonlítja össze egymással. A munka nagyon időszerű témát tárgyal. E három világvallás mindjobban érintkezik egymással. Hiszen a buddhizmusnak Schoppenhauer, Hartmann és egyéb pesszimista filozófusok már Európában is propagandát csináltak; az izlam meg Indiában készül elvitatni Sakyamuni vallásától az elsőbbséget. Igen megnyugtatólag hatnak reánk e könyveske érdekes s a Krisztus tanainak isteni eredetét valló és hirdető fejtegetéseinek befejező sorai, melyek szerint a végső küzdelemben a győzelem csak az evangéliumi kereszténységé, a szeretetnek és igazságnak vallásáé lehet, mert egyedül a mi vallásunk való az Istentől; minden pedig, ami az Istentől született, meggyőzi a világot (I. Ján. 5, 4). — A könyv szerkezete nagyon áttekinthető: 5 főrészre és 39 kérdésre oszlik. A tudnivalót rövid, világosan megírt feleletekben kapjuk. — A magyar kiadásnak a sok nyomtatási hibán kívül némi hátránya, hogy a stíluson erősen megérezni, hogy fordítással van dolgunk.

— **A hazafiság és nemzetiség kérdéséhez.** Irta: *Dr. Zsilinszky Mihály*. Azon kegyetlen hajsza, melyet az ultramontán klerikális sajtó Zsilinszky ellen múlt év szeptember 9-én tartott egyházkerületi közgyűlési megnyitója miatt indított s mellyel kapcsolatban ezt a jeles férfit egyes tüzes „hazafiak“ a hazafiatlan tótok szövetségesének mondták, arra ösztökélte a jelen füzet kiadóját, hogy Zsilinszkynek a Beöthy-albumban megjelent egy korszerű tanulmányát külön lenyomatként is közzétegye. Zsilinszky dr. e tanulmányában a legönzertlenebb hazafiságtól vezetettve nemzetét megóvni akarja a szenvedélyek tulzásaiból eredő veszedelemtől. — Az igazi hazaszeretetet akarván megismertetni, elsősorban a haza fogalmát igyekszik meghatározni. Ezt alkotják a nép, ennek nyelve, költészete és ábrándjai, a történelmi hagyományok és szokások, a közös harcok és dicsőségek, a közös rokonszenvek, közös ideálok, közös aspirációk és remények. Aki mindezeket a tényezőket együttvéve szeretni, becsülni, emelni és gyarapítani képes, az szereti hazáját, igaz fia ennek. A hazafiság fogalma is a különböző népeknél különböző időben különböző kormányformák alatt különböző tartalmu. A francia forradalom idejében egyenlő lett ez az *idegenek gyűlöletével* s megkezdődött az egyes országokban levő különböző népfajoknak nyelvileg való eggyéolvasztása. Egyuttal azonban összetévesztették a nemzeti érdeket a faji érdekekkel és a hazafiságot a nyelvvel, holott „a nemzet fennmaradása és virágzása nem a faj tisztaságában s a hazafiság nem a nyelv egységében áll.“ „A nemzetek hatalmának, szellemi és anyagi erejének kifejtéséhez, sőt nemzeti nagyságának biztosításához nem okvetlenül szükséges a faji és nyelvi egység megalapítása.“ Igaz, hogy „amely nép élni akar, annak okvetlenül *olvasztó* szerepre kell emelkednie“, de olvasztó erejét — mint már Széchenyi István is mondta — **a civilizáció** képezi. A nyelv „magában véve még senkit sem tesz igaz hazafivá.“ „A hazafiság tette és áldozatra kész szívet és munkás kezét kíván.“ — E tanulmány, melynek szerzőjét megírásánál minden bizonnyal az önzetlen hazafiság és tiszta honszeretet vezérelte, igen szépen és tanulságosan van megírva. Vajha minél többen olvasnák!

— **Egyházi beszédek a szocializmusról.** Tartotta: *Paulik János* nyiregyházi ev. lelkész. Ára 80 fillér. — Ez a beszédsorozat korunk legaktuálisabb problémáját tárgyalja. Az első beszéd szól a szocializmus igazságairól, a második annak tévedéseiről, a harmadik pedig a keresztény egyház feladatairól a szociális kérdés körül. A szerző érdeme, hogy a szószekre hozta

azt a kérdést, melyet már eléggé agyonhallgattunk, jóllehet tudnunk kellett, hogy hallgatásunk csak önmagunk ellen irányuló fegyver volt. Minden, az egyházat többé-kevésbé érintő mozgalom felett merjünk ítéletet is mondani. Hogy szerző ezt teszi, elismerést érdemel. De, hogy az egyházi beszéd „sok konvencionális formájának nyúgével is leszámolt“, az már kifogásolható. Egyházi beszédnél nemcsak a tárgy sajátossága mérvadó, hanem az is, hogy az mint Istennek ígéje s kegyelmének adománya *kegyelmi eszköz*. Péter apostol mondja (I. lev. 4, 11): Ha valaki szól, mintegy Isten ígéit szólja. Ha most valamely beszéd, hogy „elmélkedésre gazdag anyagot szolgáltatató tárgya“ feldolgozásában ne korlátoztassék, a „biblikus karakter követelményének“ nem tesz eleget, vajjon *egyházi beszéd-e* az? Nem; mert az egyházi beszédnek nagyobb célja van a tanításnál: üdvünk munkálása. A jelen beszédekre ez az ítélet a maga merevségében nem áll, mert nincsenek minden biblikus jelleg nélkül, noha nem lehet tagadni, hogy az alapigék inkább csak mottók s Jézus is, ki pedig a szó legszebb és legeszeményibb értelmében *szocialista*, nem nyer érdemleges méltatást. Pedig az egyházi beszéd személyes bizonyágtétel éppen a Krisztusról.

— **Az evangéliumi Mária-kultusz.** Templomi beszéd. Irta: *ifj. Koren Pál*. — A szónokot megragadják a Mária-kultusz szépségei s kérdezi, vajjon az evangéliom szétrombolja-e azt. Nem; csak megtisztítja eltévelyedéseitől. Az evangéliumi Mária, melyről beszédében elmélkedik, életének szép női jellemvonásaival mintaképe minden keresztény nőnek. Mária példája után indulva kívánja most már, hogy a nő *vidám* legyen, ki szíve mélyéből részt vesz mások örömeiben; *gondos házi asszony* legyen, kinek különleges tehetőségei, jellemvonásai a legnemesebb erényekké a családi tüzhelynél fejlődnek; *szerető édesanya* legyen, ki remegve őrzi és gondozza gyermekét; *erős hittelt ékesített* legyen, ki borus és derüs napjaiban mennyei atyjához fordul. Ki ily erényekkel dicsekedhetik, az végzi a legszebb Mária-kultuszt. — A szerző behatóan foglalkozott tárgyával; mutatja ezt a sok idézet is, melyek közül egyik-másik egyházi beszédben nincs egészen helyén. E szónok is tulteszi magát „a homiletika némely konvencionális szabványán“, de amellett elég érdekfeszítő előadással bír.

Egyházi élet.

Belföld.

— **Protestáns unió.** Amely korban a pozitív hit széles néprétegek szívéből kiveszett s az egyházi hitvallást az egyház vezető férfiai is csak „történeti emlék“-nek tartották, mindég fellépett a „protestáns unió“ kísértete. Sztehló Kornél, egyetemes egyházunk főügyésze, kinek legujabban szárnyabocsátott felolvasásai és értekezletei a pozitív keresztény hitlapot szintén nélkülözik, alkalmasnak vélte korunkat a „protestáns unió“ kérdésének felvetésére. A budapesti evangélikus egyházmegye közgyűlésén terjesztett elő erre vonatkozó indítványt, melyet hozzászólás végett megküldenek majd az egyes egyházközségeknek és esperességeknek. Okul a „klerikalizmus“ muma szolgálna, mely ellen közös védelemre kellene tömörülnünk. A közös bizottság a hozzá utalt esetekben „önálló határozati joggal“ ruháztatnék fel s képviselné a „protestantizmust“ az állammal s más intézetekkel szemben. Oly helyeken pedig, ahol az egyik egyháznak temploma és iskolája van, a másik egyház tagjai áttérés nélkül fel volnának abba vehetők. Nézetünk szerint ugy az unió kérdésének felvetése és tárgyalása, mint a felemlített célok megvalósítása felesleges, káros és szükségtelen.

A mai korban, miután a kereszténység közös pozitív hitalapját kívülről és belülről oly sok ellenség támadja, önmagától megszűnik az egyes egyház-
testek közötti torzszalkodás s azok maguktól közelednek egész önkénytelenül
s öntudatlanul a közös drága javak megvédésére. Ez a testvéri érzület
minden mesterkedés nélkül magától kialakult az evangélikus és református
kereszténység között s némi közeledés és megértés létesül majd a protes-
táns és katolikus egyházak között is. Mert ha a negatív képviselői
egyesülnek mindeufelé a keresztény világnézet fundamentumának megdön-
tésére, úgy a pozitív keresztény hit képviselői is közeledni fognak egymás-
hoz a veszély idejében a megtámadt és veszélyeztetett javak megvédésére.
Csakhogy ennek az idejét és utját Isten jelöli ki és nem mi gyarló em-
berek. S hogy ha ezt a közeledést, sőt egyesülést nem Isten országa, hanem
muló politikai célok érdekében erőltetjük, úgy nagy és végzetes bonyo-
dalom támadhat belőle. A református egyház részéről — egyes tagjainak
rosszindulatu kapzsisága miatt — az utóbbi időben annyi sérelem esett
egyházunkon, hogy ha az unió ügyének tárgyalását csakugyan napirendre
tűznék, úgy mindenek előtt ezen sérelmes kérdéseket kellene tisztázni,
aminek végeredménye könnyebben a nagygeresdi egyezség felbontása, mint
az unió bevezetése lenne. Különbén is a hívő körök *mindkét egyházban*
lelkiismereti okokból ellenzik az uniót, a többiek pedig ugyis egyek a taga-
dásban. A kérdés ezen ötletszerű felvetését egyébként nem tartjuk olyan
fontosnak, hogy most részletkérdésekre is kiterjesszük. Legjobb lesz
felette napirendre térni, mivel köztudomás szerint tüzzel játszani vesze-
delmes. S ne feledjük az apostol intését: „Tartsd meg a mi nálad vagyon,
hogy senki el ne vegye a te koronádat!” (Jel. 5, 11.)

— **A Misszióegyesület** tagjainak száma folytonos jelentkezés követ-
keztében egyre szaporodik s az ügy iránti áldozatkészség emelkedéséről szép
bizonyosságot tesz a lapunk végén közölt félévi kimutatás. Most volna az ideje,
ha egyházközigazgatási testületeink, a kerületek s esperességek is felkarolnák
egyesületünk ügyét s gyarapítanák 100—200 koronával alaptőkéjét. A
kerületi gyűlésekhez külön kérvénnyel fordultunk ez ügyben; az egyház-
megyéekben s esperességi gyámintézeteknél a missziótanács tagjai, valamint az
ügy barátai tehetnének eziránt indítványt. Az alapítványi összeget több évi
részletben is lehet fizetni. — Örvendetes, hogy Pozonyban (ujváros) a leány-
egylet missziói leányfűzerré alakult át s pünkösdi hétfőjén este a népiskola
tornacsarnokában gazdag programmal sikerült missziói estélyt rendezett. —
A missziótanács egyhangu határozata alapján egyházi elnökünk képviselte
egyesületünket a Lipesei Misszió közgyűlésén, miről lapunk legközelebbi
számában közlünk kimerítő jelentést. Ugyanő a soproni felső esperesség
lelkészi értekezletén előadást tartott a misszióügyről, s annak hatása alatt
Brunner János esperes indítványára a lelkészi konferencia azon kéressel
fordul az esperességi gyűléshez, hogy lépjen be 100 K-val az egyesület
alapító tagjai közé.

— **Tisza István gróf** a dunántuli ref. egyházkerület június elején
lefolyt közgyűlésén mig egyrészt elismerésének adott kifejezést afelett, hogy
a római pápa az oly sok izgalmat keltett „Ne temere“ bullát Magyarországra
nézve visszavonta, addig másrészt sajnálkozását fejezte ki azon instruk-
ciónak súlyos aggályokat keltő hangja és tartalma felett, mellyel a püspöki
kar a „Provida constitutio“ dekrétumot miheztartás végett a klerussal közölte.
Ezen dekrétumban ugyanis arra utasítja a püspöki kar a klérust, hogy azon
vegyes házasságokkal szemben is, melyek a házasságkötés előtt *reverzalist*
nem adtak, használják fel egész buzgólkodásukat, eszélyességüket és lele-
ményességüket, hogy azok gyermekeit *mégis kizárólag katolikus hitben*
neveljék, s ha ez másképp nem megy, játsszák ki akár a polgári törvényt is,

sőt a feloldoztatás megtagadásával is kényszerítsék vegyes házasságban élő hitsorsosaikat a törvény megszegésére. — Hát ez bizony erkölestelen és hazafiatlan utasítás s ugy a nemesszivü Tisza István gróf, valamint az egész protestáns és felvilágosult katolikus közvélemény megbotránkozása nagyon is indokolt. Azonban ezen felháborodás mit sem használ nekünk. Födolog az, hogy óvjuk mi is hiveinket a békés családi életet könnyen veszélyeztető vegyes házasságoktól s *használjuk fel mi is*, — de a házasság megkötése előtt — *„egész buzgóságunkat, eszélyességüinket s leleményességüinket arra, hogy vegyes házasságokra lépő evang. hiveink gyermekeiket kizárólag az evangélikus hitben neveljék.“* Magától értetődik azonban, hogy ha a róm. kath. klérus a püspöki instrukció értelmében fog eljárni, ugy természetesen az országos törvények respektálása mellett, mi is elkövetünk mindent, hogy a szülők beleegyezése esetén a gyermekek a reverzális nélkül kötött vegyes házasságokból is az evang. hitben neveltessenek, megkonfirmáltassanak s 18. életévük betöltése után az evang. egyházba törvényesen is áttérjenek. Ha egyházunk s lelkészi karunk mindenütt megteszi vegyes házasságok kötése alkalmával kötelességét, ugy mihamar nálunk is ugy lesz, mint a Külföld legtöbb vegyesvallású államában, hogy a vegyes házasságokból származó gyermekek tulnyomó többsége az evangélikus egyházban fog felnevelkedni. Hiszen a virág önkénytelenül a nap felé fordítja kelyhét

— **Az egyetemes egyház nyugdíjintézete** még egy éve sem lépett életbe s egyes nyughatatlan lelkek már is kikezdték rajta. Igy nevezetesen a nyiregyházi gyülekezet köriratot intézett a gyülekezetekhez, felszólítva azokat, lépjenek sorompóba, hogy a nyugdíjintézet évi 301,200 K járuléka szállíttassék le részint a közalap, részint pedig az adóalap növelésére 115,000 koronával, mivel ha emellett még a lelkészek évi járulékát is leszállítanak a 3% -tóliról 2% -tólira, még mindig elég jövedelme volna a nyugdíjintézetnek, hogy a legnagyobb javadalmazásu lelkészek nyugdíjigénye is fizetésükhöz képest teljessé tétessék. Ezen tetszetős indítvány sokakat megkápráztatott, de csakhamar megjelent Gyürky ügyvivő matematikai számítási alapon nyugvó felvilágosítása, mely rámutat azon súlyos következményekre s nagy veszedelemre, melynek ezen egyetlen teljesen kiépített egyházi intézményünket kitennők, ha ilyen csak ötletszerű számíttáson nyugvó kísérletnek vetnők alá. Aki elfelejtette a tiszai egyházkerület nyugdíjintézetének szomorú sorsát, az gondoljon a dunántuli gyámolda e tavasszal kimondott feloszlátására. Mi okozta mindkét intézetnek vesztét, melyeknek tőkéje pedig szintén oly rohamosan szaporodott? Az, hogy a nemeslelkü alapítók nem gondoltak arra az időre, mikor a nyugdíjasok elérik a legmagasabb számot, mikor a rendes bevétel, megfelelő tartaléktőke hiányában nem fedezi az óriási összegre nőtt szükségletet. Mi már Gyürky „Felvilágosítás“-a előtt tisztában voltunk vele, hogy a nyiregyházi indítvány csak szemfényvesztés s másra nem alkalmas, mint hogy esetleg zavart, félreértést keltsen egyházunkban. Az alapszabályok egyébként is tízevenként felülvizsgálandók; várjuk be azért az első ciklust s ne feledjük, hogy az a fa könnyen elpusztul, melyet minden évben más talajba ültetnek. A hivek egyházi adóterhe, az általános jövedelmi pótdó figyelembe vétele miatt egyébként sem oly tulmagas, mint eleinte gondoltuk, másrészt meg a lelkészi és kántori állások száma a missziói lelkészségek felállítására, valamint az iskolák államosítása miatt egyre szaporodik, amivel a nyugdíjintézetnek már jó előre számolnia kell. Vegyük le azért a kérdést a napirendről s adjunk hálát az Urnak, hogy egyházunkat végre egy ilyen a jelen s jövő szükségleteit is kielégítő nyugdíjintézettel megajándékozta.

— **A soproni theol. akad. önképzőköre** a lefolyt tanévben ülte meg 50 éves fennállásának emlékűnnepét. Ha tekintetbe vesszük, hogy

milyen fontos szerepet játszott ezen önképzőkör a soproni theol. hallgatók theologiai, irodalmi és társadalmi kiművelésére s így közvetve azon előkelő hely kivívására, melyet a dunántuli egyházkerület s annak lelkészi kara hazai egyházunkban elfoglal, csak sajnálni lehet, hogy ezen tartalmas szép ünnepély oly kevés figyelemben részesült a régi tagok s az egyházkerület részéről. — Néhány nappal ezen emlékünnap után *Mott R. János*, a 123,000 tagot számláló ker. diákszövetség főtítkára járt Sopronban s intézett a lyceum tornacsarnokában összegyűlt ifjusághoz előadásokat, melyeket Forgách Gyula lelkész tolmácsolt. Mott nemcsak a keresztény diákmozgalomnak, hanem a hittérítés ügyének is egyik legkiválóbb munkása és előharcosa. Evangéliumi vallásos mélységtől áthatott előadásai maradandó mély benyomást gyakoroltak az ifjuságra. Mikor lesznek nekünk ilyen embereink?

— **A torzsai konfirmandus-otthon** ügye igen szépen halad. Jövőre árvaházzal kapcsolják össze. A házat átalakítják s egy új épülettel egy fedél alá hozzák, úgy hogy Isten segítségével 1910-ben az e. e. e. gyámintézet 50 éves fennállásának emlékére felszentelhetik s átadhatják rendeltetésének. Hogy ez az intézet minő népszerűsége telt szert, mutatja az, hogy másfél év alatt a ház után járó 15,000 koronát teljesen kifizették s építési célokra már újból közel 9000 koronával rendelkeznek. Az építés és berendezés körülbelül 18,000 koronába fog kerülni, de remélhető, hogy az Ur, ki eddig segített a jövő év őszéig a hiányzó összeget is megadja. Hiszen a szeretet és áldozatkészség nem halt még ki evangélikus népünk szívéből, csak ébreszteni és fejlődíteni kell!

Külföld.

— **Az egyetemes ev. luth. konferencia** apologetikus bizottsága, mely D. dr. Hunzinger tanár elnöklete alatt a múlt év őszén alakult, ősszel Wernigerodeban apologetikus szemináriumot nyit meg, mely a jelen kor apologetikus feladatainak megoldására tudományos képzést akar nyújtani. A tanfolyam október hó 4—15. tart. Előadást tartanak: D. dr. Hunzinger (A jelen apologetika feladata és módszere), dr. Hoppe (A kereszténység s az exakt tudomány), Blau konzisztoriumi tanácsos (A keresztény világnézet alapvonása) és Lic. Pfennigsdorf (A monizmus fajtái). Azon általános érdeklődésnél fogva, mellyel ma az apologetika dicsekedhetik, bizonyosan sokan fogják ezeket az előadásokat látogatni.

— **Az erlangeni egyetem** világhírű tanára, D. *Th. v. Zahn*, ki a múlt év őszén születésének 70. évfordulóját ünnepelhette, az idei nyári szemeszter végeztével bucsut vesz attól a katedrától, ahonnan sok éven át mély tudománnyal és meggyőző erővel hirdette a pozitív kereszténység magasztos tanait. Vele a tudós világ egyik legelső képviselője vonul megérdemelt nyugalomba. Egyeteme nagy veszteségének, de egyúttal feladatának is tudatában megfelelő ember után nézett, ki a nagy Zahn után a tanulóifjuságot ismét Erlangenba vonzza. S ezt megtalálta *D. Dr. Hunzinger* lipesei rendkívüli tanárban, ki eddig is már nagy tekintélyt vívott ki magának a német theológia tudósai előtt. Hunzinger Erlangenban a szisztematika tanára lesz, míg Zahn tanszékét D. *Ewald* foglalja el, ki eddig az erlangeni theol. fakultáson a rendszeres theológiát adta elő.

— **A monisták szövetsége** mindjobban felforgatni törekszik a világ eddigi rendjét. De épen ezen törekvésével növeli napról-napra elleneinek számát. Reusz hercegségben Häckel gárdája jelenleg „hittől mentes esküformula“ érdekében fáradozik. Ez ellen egy bíró a következőt írja: „Ami ma tollhoz fogni késztet, az az a törekvés, mely Isten nevét a bírói eskü-

formulából eltávolítani akarja . . . Épen ebben a harcban két dolgot akarunk kiemelni: egyrészt eme a legszélső balról megindult törekvések türelmetlenségét, másrészt bizonyos, francia mintákhoz hasonló félelmet Isten nevének pusztán csak hallásától is. Nem rejlik-e ebben az Isten neve ellen folytatott küzdelemben bizonyos aggodalom, hátha mégis csak volna Isten, s nem azért van-e minden igyekezetük, hogy erre a kínos kérdésre semmi által még csak ne is emlékeztessenek? Éppen ebből lehet magyarázni azt a türelmetlenséget is, melynél fogva nem elégsznek meg azzal, hogy nézetüket szabadon vallhatják, hanem saját istentelenségüket mindenkire rá akarják erőszakolni. Ha az eskünél teljesen mellőzzük Isten nevét, hamis eskü esetén a földi bíróságot ismerjük el kompetensnek a büntetés végrehajtására, azonban csak arra az esetre, ha eskütételünk hamis volta bebizonyosodik . . . Isten nevének kiküszöbölésével megfosztjuk az esküt erejétől, érvényességétől s bizonyító erejétől.“

— **Franciaország.** A *párizsi luth. egyház*, mely nemrég százéves fenállásának ünnepét ülte, jelenleg 14 lelkészt s egy segédlelkészt számlál, s 10 parochiával magában a városban és 6-al városon kívül. Ezenkívül van Párizsban 4 német luth. gyülekezet. Négy lelkész a belmisszió mezején munkálkodik. Az állam és egyház különválása az evangélikus egyházat is érzékenyen sújtotta, úgy hogy tagjai csak nagynehezen tehetnek eleget anyagi kötelezettségeiknek. Pedig kötelezettségeik napról-napra növekszenek. Az 1907. évi szeptember 27-én megjelent dekretum Algériában is elválasztotta az egyházat az államtól, miáltal a nagy gyarmatország protestáns gyülekezetei nagy válságba jutottak. Egyes gyülekezetek azért az anyaország luth. egyházához akarnak csatlakozni. Mivel ez azonban maga is nagy anyagi gondokkal kénytelen megküzdeni, de algériai hittestvéreinek sorát mégis szíven hordja, névjegyzést indított meg, hogy megtudja, mily mértékben segíthet az algériai protestánsokon. — Emellett mindjobban érezhetővé válik a lelkészekben való hiány. Évről-évre apad azoknak az ifjaknak a száma, kik az Ur s ennek egyháza szolgálatába lépnek. Különben e téren a katolikus egyház sem áll jobban. A párizsi érsek legutóbbi pásztorlevelében panaszkodik erről: Közel 4 milliónyi lakosság számára az érsekségben csak 200 paróchia van, körülbelül 800 lelkésszel; tehát átlag 4000—5000 lélekre esik egy lelkész. A lelki szolgálat terén érzett eme hiány a legsúlyosabb csapás, mely Franciaország egyházait az államtól való különválasztásuk óta érte. Vajha megerősödnék a hit, hogy a kereszténység elleni áramlatot hathatósan ellensúlyozni lehessen. — A vallásellenes áramlat az iskolákat is hatalmába kerítette. Az istentelen tanítók büntetlenül látják el azokat, kik Istenben hisznek, az „ostoba“ jelzővel. Szerintök a legjobb Isten jól megtöltött pénzes erszény. Elveikkel provokálták az iskoláért való harcot s az egyház felvette azt velök. Eleinte a családapákra igyekezett hatni, hogy ügyeljenek fel a tanítókra s kihágásaikat vigyék a bíróság elé. De a negatív intézkedés nem volt elégséges. Erre keresztény iskolákat kezdett alapítani. Ez azonban nehézséggel jár s az ellenfél, mely munkáját veszélyeztetve látja, a közoktatásügyi minisztert kezdte ostromolni s máris arra bírta, hogy két törvényjavaslattal igyekszik az állami iskolákat védeni. Ugy látszik, magok a vallásellenes mozgalom vezetői is érzik, hogy azért, mit a néptől elvettek, semmit sem adhatnak, ami azt pótolná. Pedig ugyancsak szeretnének megfelelő ellenértéket nyújtani. Így egy jory-i polgármester a papok növekvő befolyásának ellensúlyozására falragaszokon, „polgári keresztelést“ hirdetett községe érdekelt családjainak. Mint minden badarságnak, ennek is akadtak követői. A cselekmény a legnagyobb ünnepélyesség mellett folyik le. A polgármester a keresztcsülökhöz beszédet intéz, melyben kiemeli, hogy az ember élete számos eshetőségnek

van kitéve; a gyermek szülei meghalhatnak. Erre a keresztszülőkkel kötelezettséget vállaltat, hogy a szülők elhalálozása esetén gyermeköket a köztársasági eszmékben nevelik s a köteleesség, a becsületesség és a szociális egyetemlegesség útján vezetik. Ezután megcsókolja a csesemőket s cukorkával és takarékpénztári könyvecskével ajándékozza meg. Az „ünnepély“ fényének emelésére zenekar és tűzoltóság is közreműködik. Az utóbbi bizonyosan a polgármester lázának oltására! — A francia nép a szabadság hirdetője és előharcosa. De csak addig, míg érdekei nem ellenkeznek a szabadsággal. Oroszországnak nagyobb kölcsönre volna szüksége, de Franciaország csak az esetben hajlandó ezt adni, ha Oroszország nem szentesíti Finnországnak azt a törvényét, mely szerint minden több mint két százalék alkoholt tartalmazó szesznek az országba való bevitelle tilos. Mert ezáltal Franciaország jelentékeny kiviteli területet veszítene. Már pedig akkor inkább menjen tönkre a finnek egészsége!

— **Az észak-amerikai egyesült államok új elnöke** Taft az unitárius egyháznak híve, egy nem régen tartott beszédében a misszióról azt mondta, hogy ő előbb nem sokat tartott róla, mind addig míg keletázsiai utazása alkalmával személyesen meg nem győződött mérhetetlen nagy jelentőségéről. E jelentőség abban áll, hogy a misszió leginkább saját hasznukat hajhászó kereskedőktől s a nyugatnak egyéb képviselőitől eltérően a bennszülötteknek a tiszta testvéri szeretetnek példányképét állítja szemük elé, amiáltal az *igazi* civilizációt mozdítja elő. A misszió munkáját kicsinyítő ítéletekkel szemben ő azt állíthatja, hogy a misszionáriusok nagy és hasznos munkát végeznek.

— **A katolikus propaganda eredményei Északamerikában.** Még nem olyan igen régen az ultramontán sajtó nagyban dicsekedett az északamerikai katolikus egyházba való áttérések mesés számával, sőt egy németországi katolikus ujság azt is elakarta hitetni olvasóival, hogy ott a múlt évben 25,055 ember tért át az egyedül üdvözítő egyházba, míg 62,500 nemkatolikus későbbre halasztotta áttérését. Most azonban ugyancsak egy ultramontán lap, a hirhedt jezsuita gróf Galen Ágost által kiadott „Bonifazius-Korrespondenz“ nagy veszteségeket konstatál az északamerikai katolikus egyházra nézve. „Sokszor dicsekszünk — ugymond — az északamerikai katolikus egyház erőteljes fejlődésével, de a viszonyok alapos ismerőjére nézve semmi örvendetes nincs benne.“ A lap ezen ítéletének megerősítésére Jules Tardivelre, egy megbízható katolikus íróra hivatkozik, ki így ír: „Dicsekedés helyett inkább sirhatnánk. A kath. egyház rohamos fejlődéséhez elég lett volna, ha megtartotta volna a kath. bevándorlottakat katolikus hitükben. Hogy ez, sajnos, nem sikerült, a következőkből tűnik ki: A bevándorlott katolikus irek utódait az Egyesült Államokban 15 millióra becsülik, amihez hozzájön még 5 millió katolikus német s legalább 6 millió kath. szláv és román. Ez összesen nem kevesebb 26 milliónál. Jelenleg azonban csak 14 millió katolikus él ott.“ Hol van a többi 12 millió? — Kérdi ama ultramontán lap. Mi tudjuk. A művelt Amerikában nem akartak sötétségben maradni s a világozást megtalálták — a protestáns egyházban.

Japán. 350 évvel ezelőtt a jezsuiták a misszió terén szép eredményt értek el ebben az országban. De mivel ezek a szerzetesek a politikába is beavatkoztak, a keresztyénységet a pogány japánok teljesen kiirtották. 1637-ben a választakon fatáblákat állítottak fel, melyeken a következő volt olvasható: „A keresztyén hitet az országból mindenkorra kitiltjuk. Aki keresztyén papot jelent fel, 500 ezüstpénzt, ki keresztyén laikust jelent fel 100 ezüstpénzt kap jutalmul stb.“ Ezeket a tilalmi táblákat még csak 1873 február 19-én távolították el egy kormányrendelet. Csakhamar a keresztyénység ellen hozott egyéb törvényeket is hatályon kívül helyezték. Az egyik ilyen törvény

szerint, míg nap lesz az égen, kereszténynek nem szabad Japánba jönni, ki a tilalmat megszegi, legyen az akár a spanyol király, akár a keresztények istene, életével lakol. Japánnak Amerikával, különösen 1858-ban Angliával kötött szerződése következtében az ország megnyílt a keresztények előtt s 1878 a jelenlegi Mikádó trónralépése óta rohamosan haladt mai nagyhatalmi állása felé. Azóta a misszionáriusok szabadon működhetnek az országban s eddig is már szép eredményt értek el. Japán jelenleg 121,614 keresztényt számlál, 400 lakosra egy keresztényesik. Ezek közül 64,621 protestáns (25,990-nel több mint 1898-ban), kikről 318 férfi- és 289 nőmisszionárius, 404 bennszülött felavatott lelkész, 189 fel nem avatott segéd és 395 bibliás asszony gondoskodik. Pénzügyileg önálló gülekezet van 115, szervezettel bíró 443. Egyházi célokra a japán keresztények 228,944 yent áldoztak. (1 yen = 2,55 korona.) — Az új országgyűlésbe 14 keresztényt választottak, majdnem kétszer annyit, mint amennyi az előbbi országgyűlésben volt. A keresztények a 380 képviselő 4%-át teszik ki, tehát tiszszerte többet, mint a mennyi a lakosság viszonya szerint rájuk esnék. Japán keresztényei ugyanis az egész lakosságnak $\frac{1}{4}$ százalékát sem képezik. Ez mindenesetre jó jel a kereszténység növekvő befolyásáról. A keresztény képviselők az egyházi életben is élénk aktív szerepet játszanak.

— **Afrika** nagyobb mint Európa, India, Kína s az Egyesült Államok együttvéve. Ezen óriási kontinensen jelenleg 2470 hittérítő s 13,000 bennszülött segédmunkás működik. A 4800 misszióállomáson 222,900 urvacsorára jogosult és általában 530.000 egyháztag van. Azonkívül 4000 missziói iskola van Afrikában 203.000 tanulóval. A kórházak száma 95, a könyvnyomdák s könyvkereskedéseké 16. 50 év előtt mosolyogtak dr. Kraph luth. misszionárius azon tervén, hogy egy egész lánc misszióállomást kell Afrika belsejébe felállítani. most ezen terv már régen megvalósult. Uganda 30 év előtt még pogány állam volt, ahol pogány tudatlanság és vadság honolt; ma az egymillió lakosságúak tizedrésze keresztényekből áll, kik boldogok az evangéliom birtokában. A Fokföldön, hol a német testvérgyülekezet 150 év előtt fogott a bennszülöttek megtérítéséhez, abban az időben a hittérítőket balgáknak tartották, mivel azt hitték, hogy hiábavaló fáradság ama mélyen sülyedt népnek Isten ígését hirdetni. Ma a Fokföldön 700.000 protestáns van, kik közül 200.000 bennszülött. Isten ígéje élő és haló, mely a bűn fertőjébe sülyedt embereket boldog és kegyes keresztényekké változtatja.

Persely.

Cselekedjünk jót mindennel, *kiváltképen pedig a mi hitünknek cselédeivel.* Gal. 6, 10.

1909 április 21-től június 20-ig a következő adományokat vettük:

1. **A magyarhoni ág. h. ev. misszióegyesület részére:**

a) *Általános missziói célokra:* Ev. gyülekezet Petőfalva 10 K, özv. Purl Józsa Ágfalva 2.—, Péterhegy adománya 1.50, özv. Wendelin Zsuzsánna Gálos 1.—, nemesdömölki konfirmándusok 4.36, Mohr B. lk. Kassa —.50, Nagyszőlős adománya 5.22, Jánossy L. esp. Komárom 1.—, *összesen 25.58. Eddigi főösszeg 152 K 37 f.*

b) *Misszióegyesületi tagsági díjak 1909-re:* Brunner János esp. Sopron 3.—, Heszler Samu orsz. fegyint. lk. Sopronkőhid 3.—, Jánosy Lajos esp. Komárom 3.—, *összesen 9.—, Eddigi főösszeg 43 K.*

2. **A reformáció 400 éves jubileumának belmissziói emlékalapjára:** Mohr Béla lk. Kassa —, Jánosy L. esp. Komárom 1.—, *összesen 1.50.* **Eddigi főösszeg 44 K 66 f.**

3. **A messzinai waldens gyülekezet felségélyezésére:** Nemespatró gyűjtése a somogyi egyházmegye pénztára utján 17.10. **Eddigi főösszeg 233 K 49 f.**

Mindezen adományokat hálásan megköszönve, lapunk perselyét továbbra is előfizetőink s barátaink áldozatkészségébe ajánljuk. **Szerkesztőség.**

* * *

Kimutatás a magyarhoni ágost. hitv. evang. misszióegyesület pénztárába 1909 június 28-ig befolyt összegekről:

a) *Alapítványok:* néh. özv. Moisel Györgyné alapítványa 400 K.

b) *Offertóriumok és gyűjtések:* Pozsonyi egyház offert. 1909 február 2-án 161 K 49 f, a „Friedensbote“ gyűjtése 200.—, bpesti kerepesi uti egyház 1908 évi offert. 8.60, pesti német egyház gyűjtése 104.—, locsmándi egyház gyűjtése 83.30, ágfalvai egyház gyűjtése 21.36, soproni egyház templomi gyűjtése 44.65, a soproni liceum tornaacsarnokában tartott missziói előadás alkalmával rendezett gyűjtés 41.42, Br. Podmaniczky Pál modori segédlelkész gyűjtése 10.57, gálosi egyház gyűjtése 28.37, Br. Podmaniczky Pál modori segédlelkész gyűjtése 21.62, Őrszigeti egyház offert. 2.62, kőszegi egyház offert. 16.21, Németzsidány leányegyház offert. 9.32, kőszegi diakonissza nővérek perzselyéből 4.71, Schiefer nővérek gyűjtése 6.44, ókörtvélyesi egyház offert. 9.14, városzalonaki egyház offertoriuma 10.50, borostyánkői egyház offert. 5.20, pinkafői egyház offert. 105.07, felsőlövői egyház offert. 41.95, bpesti kerepesi uti egyház 1909. évi offert. 13.—, mekényesi egyház offert. 2.14, nagyhajmási egyház offert. 1.38, kölesdi egyház offert. 1.—, Magyarboly egyház offert. 1.90, bonyhádi egyház offert. 44.86, Kispécz-kajári egyház offert. 3.03, franzfeldi egyház offert. 17.62, nógrádszentpéteri egyház offert. 5.57, Albrecht Géza nagyszombati lelkész gyűjtése 5.—, pozsonyi egyház pünkösdi offert. 64.50.

c) *Adományok:* Csizmázi Zsuzsanna Budapest 20 K, Bobál Samu egyházmaróti lelk. 10.—, némethidegkuti egyház 10.—, ifj. Porkoláb Gyula pécsi lelk. 1.08, Lengyel Lajos pénzügyi titkár Nyitra 2.—.

d) *Tagsági díjak:* 1909. évre befizették tagsági díjaikat a következő *rendes tagok* Pozsonyban: Bán Miksa, Bieringer Pál, Böhm Frigyes, Böllner Mátyás, Deák János, Dobrovits Lajos, Dr. Dobrovits Mátyás, Dovleitner Róza, Dóra Teréz, Férfiak és ifjak szövetkezete, Forray Istvánné, Frühwirth Samu, Gale Károly, Gale Teréz, Geduly Janka, Göltl Zsuzsanna, Grüneberg Károly, Hajadonok főzére, Klausz Emilla, Klein Henrik, Holeczmann Márton, Kowaritz Károly, Kowaritz Mihály, Kowaritz Pál, Kraft Gusztáv, Láng Sándor, Ludwig Janka, Nitsch György, Nitschinger Pál, Pfeiffer Zsuzsanna, Pisztory Ida, Porubszky Gizella, Porubszky Hermina, Posch Dani, Prutzer Mátyás (Förév), Reischel Karolina, Rippel testvérek, Schmidt Ida, Lic. Schmidt Károly Jenő, Schmidt Konrád, Schneemahr Sarolta, Schönhofer Tivadar, Stiegler Ida, Ströhr Mária, Tauscher Béláné, id. Takács János, ifj. Takács János, Theisl Teréz, Tichy Gusztáv, Toperczer Emilia, Trgovčević Antalné. Trsztyánszky Ferencz, Ujházy Barna, Wicklein Nándor, Wurm Gottfriedné, Zechmeister J. A., Zechmeister Rozina, Lostorfer Károly, Steltzer Andre, Perlaki István, Pröhle Henrik. — Dr. Stelezer Mátyás Magyaróvár, Obál Béla theol. tanár Eperjes, Szalay Mihály lelk. Bokod, Poszvék Sándor nyug. theol. igazgató Sopron, Konsek László lelk. Felső-Álmás, Rédei Károly lelk. Pusztaföldvár, Kasper József lelk. Ruszt, Stettner Gyula esperes Felsőlövő, Bohus Károly lelk. Franzfeld, Brenn Zoltán vár. jegyző Zalaegerszeg, Lengyel Lajos pénzügyi titkár Nyitra, Frényó Gyula lelk. Nógrádszentpéter, Albrecht Géza lelk. Nagyszombat, Broschko G. A, lelk. Budapest.

1909. évre lefizették tagsági díjaikat a következő *pártoló tagok* Pozsonyban Achs Mihály, Albrecht András, Albrecht Károly, Albrecht Pál, Albrecht Sámuel, Andrae Ernő, Angeli Miklósné, Angermeyer Karolina, Baesuk Jozefin, Ballisch Henrik, Bendl Károly, Berger András, Blaser Mihály, Blaser Samu, Buchschauer Karolin, Dax Kristóf, Degen-

dorfer Gottlieb, Dobrovits Erzsébet, Dörnhöfer Teréz, Dubra István, Eehart Karolin, Éffenberger Margit, id. Falb Kristof, özv. Fink S. Flóhr Samu, Gaisreiter Károly, Gréner Kristof Goweng Ede, Günther Ágost, Günther Vilma, Habermann Ernő, Hüttinger Károly, Karner Erzsébet, Karner Sarolta, Kolényi Róza, Krämer György, Krehlmar Károly, Lajszky, Lang Vilma, Lerehner András, Lerehner K., Lumtzer Henrik, Lumtzer Teréz, Maklár Irma, Mayer Fülöp, Maderla Roza, Moich Mátyás, Moser György, Mohnert Jakab, Müllner Károly, Müller Samu, Nyáry Mária bárónő, Pingitzer Mátyás, Porschy András, Putz János, Rega Teréz, Rosenberger György, Rosenberger Pál, özv. Schleifer Árminné, Schmalz Jánosné, Schmit Adél, Schmidt Erzsébet, Schön Gusztáv, Schüssler Gergely, Schmanzer Pál, Soltz Emilia, Sperl Mihály, Steltzer Henrik, Strell Teréz, Stukovszky István, Szänler Luiza, Tichy Emma, Tóth Gizella, Wawra Jakab, Weisz Ádám, Weisz Hermin, Weisz Kristóf, Welherlen Teréz, Welser András, Welser Kristóf, Welser Henrik, Welser S. özvegye, Welser Zsuzsánna, Wendler Gusztáv, Wiebauer András, Wiebauer György, Wowy Károly, Wurm András, Wurm György, Zambach Teréz, Zechmeister Pál, Zechmeister Rudolf, Zechmeister Samu, Zechmeister Teréz.

Budapest, 1909. június 29.

Broschko Gusztáv Adolf,
egyesületi pénztáros.

Üzenetek.

A lap megkéséséért olvasóink becses elnözését kérjük s a kimaradt májusi számot ezen kettős számmal pótoljuk. Lapunkat csak azon esetben tarthatjuk fenn s adhatjuk ki rendszeren s fennakadás nélkül, ha a hátralékos előfizetők ezen szám megjelenése után azonnal beküldik az előfizetési díjat.

Szerkesztőség és kiadóhivatal.

NEUMANN RÓBERT kókuszárugyára.

WEIGSDORF (Csehország),

templomok padlójára mint különlegességet, teljes kókuszszőnyegeket szállít.

A legolesőbb, legtartósabb és legcélszerűbb padló-takarók, melyeknek egy templomból sem szabadna hiányozni. Legjobban védik a lábat a templomokban oly annyira érezhető hideg ellen; de diszül is szolgálnak. Az osztrák-magyar birodalomban eddig mintegy 200 templom van velök ellátva s a monarchia minden részéből számos elismerés érkezett. — **Képes árjegyzékkel, kis mintákkal és minőségi mutatóványokkal ingyen és bérmentesen szolgálunk.**

☛ Költségvetést, tervezetek és rajzok után, az érdekelt feleknek díjmentesen s magunkra rótt kötelezettség nélkül szállítunk. ☛

A templomunk számára szállított szőnyegek igen szépek. A kivittel a legnagyobb mértékben meg vagyunk elégedve! A fizetést megállapodásunk szerint teljesítjük. Jagicza János, adminisztrátor Topolyán (Bács-Bodrogmegye), 1909. jan. 5.

Miután a templomunk számára szállított szőnyegekkel, melyek minden tekintetben beváltak, igen meg vagyunk elégedve, a még hiányzó rész kiegészítéséül új rendelést eszközölünk. Pechmann József, lelkesz, Wien XVIII., 1908. nov. 10.

Orgona-gyár villamos gépek- kel berendezve.

== BUDAPEST, ==
VII., Garai-utca 48. sz. **RIEGER OTTÓ**

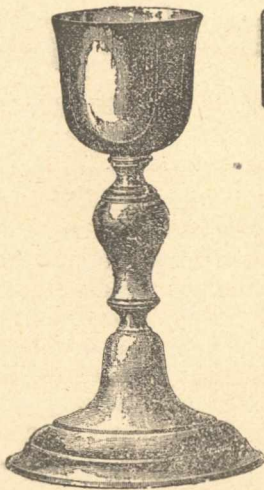
□ cs. és kir. udvari szállító □
és a Ferenc József-rend tulajdonosa.

Legolesőbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett kiváló tiszta légnyomás, csőrendszer szerinti (pneumatikai) tartós és nemeshangu orgonákat szállít. — Mindennemű orgonajavításokat és orgonahangolásokat a legmérsékeltebb árban és lelkiismeretes pontossággal teljesíti és jókarban tartást mérsékelt árban elvállal.

A párisi és bécsi világkiállításon stb. helyről kitüntetve.

32 évi fennállása óta 1300 új orgonát szállított.

==== Tervezetek és rajzok kívánatra díjtalanul. ====

Rétay és Benedek

egyházi műintézetében

Budapest, IV., Váci-utca 59. sz.

kaphatók az összes evangélikus templomi felszerelések, stilszerű s a liturgiai követelményeknek megfelelő kiállításban, jutányos áron. Nevezetesen: urvacsorai edények, oltárterítők, oltárképek, oltári gyertyatartók, oltárszőnyegek, oltári feszületek, festett üvegablakok, szószékterítők, beteggyónási szent edények, csillárok, templomi fali gyertyatartók, keresztelési edények, keresztelő kövek, perselyek, egyleti zászlók stb. stb.

A cég a szükséges tárgyakról szívesen küld

képes árjegyzéket

s kívánatra ingyen szolgál rajzokkal és szövetmintával.